

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

Dispvtatio Decima Octava. De diuinis processionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

DISPUTATIO XVIII.

De Diuinis Processionibus.

SECTIO PRIMA.

An sit aliqua realis processio in diuinis?

1. **A**TIO dubitandi sumitur tu ex termino, qui procedit; tum ex subiecto, in quo diuina processio recipitur. Ex termino ratio dubitandi est, quia implicat, terminum procedentem identificati cum principio producente: sed terminus, qui procedit intra Deum, Deus est; cum nihil possit intra Deum procedere, quod Deus non sit: atque principium producens est etiam Deus; quia nihil potest, intra Deum producere, quin Deus sit: igitur Deus procedens identificatur cum Deo producente. Vnde veterius sequitur, aut idem procedere a seipso, aut Deum procedentem distingui a Deo producente: utrumque autem implicat: ergo. Ratio vero dubitandi ex parte subiecti est, quia processio realis immanens, qualis est diuina, requirit potentiam passiuam, in qua recipiatur: implicat autem potentia passiva in Deo actu puro: ergo.

2. **D**ico primo. Est in Deo vera & realis processio, qua verè & propriè aliquid intra Deum producitur. Assertio est de fide ex illo Iohannis 8. *Ego*, inquit Christus, *ex Deo processi*: & Iohannis 15. *Spiritus sanctus*, qui a Patre procedit, quæ loca Patres intelligunt contra Sabellianos de vera & reali processione. Fundamentum est, quia in Deo est verè & propriè Pater, verè & propriè Filius, ut sapientia Scriptura testatur. Sed de ratione Patris est generare, de ratione vero Filii generari: est igitur in Deo realis processio, quæ & Pater generat, & Filius generatur.

3. **P**robatur secundo ratione. In Deo sunt tres personæ distinctæ realiter, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Matth. ultimo: nulla autem in Deo esse potest distinctio realis, nisi in reali origine & processione fundata: ergo. Minor probatur, quia omnis distinctio, quæ non fundatur in origine procedentis & producentis, prouenit ex limitatione naturæ, quæ Deo enti illimitato & infinito repugnat.

4. **T**ertio. Ponere in Deo realem processionem, nullam inuoluit implicantiam, & summam arguit naturæ fœcunditatem,

quæ Deo neganda non est; nam qui alios parere facit, ipse sterilis erit? Iohannes 66. Confirmatur, quia si in nobis intelligendo & amando aliquid producere, perfectio est, cur non in Deo summè productio? Quod autem per hanc processionem aliquid intra Deum producatur, constat, quia implicat, dari processionem sine re procedente, & vniuersaliter productionem sine termino producto, cum productio sit ipse terminus in produci.

Isaia 66.

5. **D**ico secundò. Hæc processio non est in Deo per modum emanationis transentes, sed immanentis; non per modum effectus à causa, sed per modum termini consubstantialis principio producenti, in eadem natura subsistentis. Conclusio est Catholica contra Arianos. Probatur hoc Theologico discursu. Terminus huius processionis est Deus: etenim ipse Christus, qui Ioh. 8. de ipso dixit, *Ego ex Deo processi*; Ioh. 1. dicitur *Vnigenitus Filius Dei*, & Spiritus sanctus, qui Ioh. 15. dicitur à Patre procedere. Actus 5. dicitur Deus: *Cur*, inquit Petrus Ananiæ, *Tentauit Sathanas cor tuum te mentiri Spiritum sancto?* quem paulo post appellat Deum: *Non es*, inquit, *mentitus hominibus, sed Deo*. Legatur Cyrillus lib. 13. de thesauro cap. 2. ubi hunc locum explicat. Atqui non potest esse verus Deus, nisi processio sit immanentis & consubstantialis principio producenti. Nam verus Deus est, qui veram Dei naturam habet: veram autem Dei naturam non habet, qui eandem numero naturam Dei producentis non participat: quia cum hæc nequeat multiplicari, qui eandem numero Dei naturam non participat, veram Dei naturam non habet, atque adeo verus Deus non est: sed nisi processio hæc sit immanentis & consubstantialis principio producenti, terminus ex ea procedens non participaret eandem numero naturam principi producentis, quia hæc nequit participari à termino producendo nisi media productione: ergo si hæc non est immanentis & consubstantialis naturæ producenti, non poterit participari à procedente.

Arianus.

Ioan. 8. & 1.
Ioan. 15.
Actus. 5.

Cyrillus.

*Iohann. 8. &
15.
sabellianus.*

*Matth. v.
ultimo.*

Augustin.

6. Vnde Theologi ad explicandam hanc consubstantialitatem termini producēti cum principio producente, ut solent particulā, de, quoniam ex Augustino lib. de Natura Boni cap. 26. particula *de*, consubstantialitatem termini procedentis cum principio producente expressius importat, quām particula, *ex*. Dicuntur enim creaturæ procedere *ex Deo*, non autem *de Deo*. Contrā verò Filius & Spiritus sanctus verius & magis propriè dicuntur procedere *de Deo*, quām *ex Deo*.

7. *Obiectus Primus*. Terminus productus procedit distinctus realiter à producente; ergo procedit per modum effectus à causa. Respondeo negando consequentiā. Etenim ut aliquid procedat per modum effectus à causa, non sit est, procedere distinctum realiter à producente, sed præterea requiritur, ut non procedat eadem necessitate, quā exsistit ipsum producens. Atqui terminus productus in diuinis procedit eadem prorsus necessitate, quā exsistit ipsum producens. Cuius ratio est, quia procedere ut effectum à causa ex vi nominis importat dependentiam producēti à causa ipsa producente; quæ dependentia nulla esse potest, vbi productum procedit cum eadem numero natura, & necessitate essendicūm ipso producente.

8. *Obiectus Secundus*. Implicat realiter produci terminum, non producto omni eo, cum quo terminus ipse formaliter identificatur. Ergo implicat in diuinis produci personam, non producēta natura, cum qua persona ipsa formaliter identificatur. Confirmatur. Implicat produci gradum corporis, cum eo non producto gradu substantiæ: sed magis identificatur natura diuina cum propria personalitate, quām gradus substantiæ cum gradu corporis. Respondeo negando antecedens, quando id, cum quo terminus identificatur, ob sui infinitatem est immultiplicabile: talis est natura diuina, quæ sicut ob suam infinitatem & illimitationem est immultiplicabilis, ita & improductibilis: personalitas verò licet sit infinita in suo genere, quia tamen non est infinita in genere personalitatis simpliciter, ideo multiplicabilis est, atque adeo productibilis.

9. *Dicēs*. Ex hoc tantum discursu sequitur, naturam diuinam, non multiplicari simul cum processione, non autem cum eā ipsa identificari. Respondeo hoc etiam sequi ob infinitatem in omni genere, ob quam habet, ut nulli perfectioni opponatur, atque adeo cum quavis perfectione identificetur. Nam tota ratio distinctionis est aut oppositio, aut limitatio: natura autem diuina ob suam infinitatem in omni genere perfectionis nullam habet neque oppositionem, neque limitationem, ac proinde identificatur cum quavis perfectione diuina. Ad confirmationem nego consequentiam. Quoniam adæquata ratio, cur cum gradu cor-

poris necessariò comproducatur gradus substantiæ, non est tantum identificatio, sed etiam limitatio.

10. A d priorē rationē dubitandi sumptam ex termino, concedo maiorem de identificatione adæquata, & in ratione producentis formaliter; nego de inadæquata, & in ratione communicantis. Natura enim diuina non est principium productionis, sed tantum communicationis, vt in ista ostendimus; sola autem persona per relationem est principium productionis formaliter. Terminus autem procedens non identificatur producenti adæquatè, & in ratione producentis formaliter, sed inadæquatè, & in ratione communicantis; quia non identificatur cum persona ipsa producente secundum perfectionem relatiuam, secundum quam persona est formaliter producēta, eique formaliter opponitur; sed secundum perfectionem absolutam, secundum quam non est formaliter producēta, sed communicativa, eique formaliter non opponitur: nam formalis oppositio inter terminum productum & principium producens attendit solum penes rationem producendi, non autem communicandi. Cūm non implicet, idem communicari alteri, & nihilominus manere in ipso communicante. Nam communicare, est ita dare esse alteri, ut illud retineatur ab ipso dante. Contrā verò producēre, est à seipso distinctum aliquid dare; cūm enim productum non contineatur in producente formaliter, sed tantum virtute, non potest fieri extra producens, nisi ut distinctum ab ipso producente. Hinc sit, vt productum in diuinis ratione naturæ, quam per communicationem accipit, procedat consubstantiale producenti, & vñus prorsus Deus cum illo, ratione verò hypostasis, quam per productionem accipit, procedat ut distincta persona à producente.

11. A d posteriorem verò rationē dubitandi, nego maiorem: quoniam processio diuina non distinguitur à parte rei à termino procedente; hic autem cūm non sit actus accidentalis, sed terminus substantialis, in eadem Deitate subsistens, nullam requirit potentiam passiuam, in qua recipiatur.

SECTIO II.

An duplex sit tantum processio passiuam in diuinis?

12. *Ratio* dubitandi est, quia vel in Deo est processio per actus immanentes intellectionis & volitionis, vel per alias actiones immediate consequentes naturam. Si primum, vna tantum erit processio, sicut vna est actio immanens, quæ simul est intellectio & volitio in Deo.

13. Confirmatur i. quia processio increa-

ta est

ta est infinita; nequit igitur esse multiplex. Consequentiam probo, tum quia processio infinita est ad eam quatuor virtutem infinitam; non possunt autem eiusdem virtutis esse plures actus ad eam quatuor; tum quia productio infinita continet quidquid perfectionis esset in qualibet productione distincta, alioqui non esset infinita in genere productionis. Tum quia natura diuina per quamlibet productionem ad eam quatuor se communicat; non igitur potest pluribus productionibus se communicare; alioqui nulla productio foret ad eam quatuor & infinita.

14. Confirmatur 2. Processio specificatur a termino formalis; sed hic est unus, ipsa scilicet natura, cum qua processiones diuinae identificantur. Si secundum: non erit maior ratio, cur sint duas, & non plures processiones, cum natura diuina ex se non habeat, unde potius ad has, quam ad illas determinetur: cum ex se sit infinita ad nullam certam actionem determinata.

15. Dico. Duæ tantum sunt processiones passiuæ in Deo, altera per intellectum, quæ gignitur Verbum, altera per voluntatem, quæ spiratur Amor: Ambæ distinctæ realiter; ambæ quasi specie diuersæ. Assertio est de fide, etenim de fide est, duas tantum esse personas procedentes realiter distinctas in Deo, Verbum, & Spiritum sanctum: igitur de fide est, duas esse in Deo tantum processiones passiuæ distinctas realiter, Verbi scilicet, & Amoris. Consequentia patet, quia processio se habet ad terminum procedentem, ut fieri ad factum esse. Huius Catholicæ veritatis ea est ratio, quoniam processiones diuinae sunt per operationes immanentes: in Deo autem agente intellectuali perfectissimo non possunt, nisi duæ tantum operationes immanentes reperi, intellectio nimis, & volitio distincta virtualiter.

16. Quod autem istæ processiones quasi specie differant in Deo, docet Sanctus Thomas quæstione decima, de parentia articulo secundo ad duodecimum. Cuius ratio est, quia diuersitas processionum desumitur ex diuersitate terminorum procedentium: sed termini diuinorum processionum, etsi ratione naturæ, cum qua identificantur, sint vnum, non modò specie, sed etiam individuo; ratione tamen hypostasum, quibus distinguuntur, sunt quasi specie diuersæ. Minor probatur, nam termini diuinorum processionum sunt Verbum, & Spiritus sanctus, qui sunt hypostases diuersæ quasi specie ac rationis. Notanter dixi, quasi specie, quia in Deo non datur propria compositione ex genere & differentia, quia non datur in Deo metaphysica præcisióne generis & differentiæ, cum tales præcisions repugnant enti illimitato & infinito in omni genere perfectionis.

17. Ex his infero 1. Trinitatem diuinorum personarum, in eadem natura subsistentium, hoc pacto: In Deo sunt duæ processio-

nes passiuæ realiter distinctæ: igitur sunt duæ personæ procedentes realiter etiam inter se distinctæ: atqui haec necessariò supponunt aliam personam realiter ab ipsis distinctam: ergo tres sunt personæ in Deo. Prior consequentia patet, quia duæ processiones reales identificant sibi duos terminos distinctos realiter. Minorem probo: nam haec duæ processiones necessariò sunt ab alio productæ, non à natura, cum qua identificantur, quia implicat productam identificari cum producente, alioqui idem produci posset à se ipso: non à se ipsis mutuo; quia implicat causam produci à suo effectu prima productione; sequeretur enim, quod idem simul existeret & non existeret; ut enim illa posset producere, deberet existerere, quia nulla virtus non existens est apta ad producendum; ut autem posset prima productione produci, deberet non existerere, quia quod præexistit non potest esse terminus primæ productionis, cum prima productio sit ad primam existentiam rei: implicat ergo, quod prima productio supponat existentiam ipsius rei producendæ: ergo implicat, ut causa primæ producatur à suo effectu, atque adeo, quod diuinæ processiones esse mutuo primæ producunt: ergo necessariò supponunt aliam personam, à qua primæ producuntur, quæ cum sit verus Deus, non minus quam personæ ipse producuntur; cumque verus Deus esse non possit, nisi in eadem Deitate subsistat, necessariò consequitur, ut ipsa simul cum duabus personis producatis ternarium numerum diuinorum personarum in eadem natura subsistentium integreret.

18. Infero secundò. Hanc personam, quæ supponitur à duabus personis procedentibus, necessariò esse improductam. Nam aut est producta à natura, aut à Verbo, & Spiritu sancto, aut ab alia persona distincta, non à natura, à qua non distinguitur; implicat enim productum à producente non distinguiri. Non à Verbo & Spiritu sancto, quia nequit productum suum producens prima productione producere. Non ab alia persona distincta: tum quia in Deo non potest esse alia productio, quam per intellectum & voluntatem, quæ adæquantur per Verbum & Spiritum sanctum. Tum quia non est maior ratio, cur illa ab alia producta non est: & rursus illa ab alia, & sic in infinitum. Sistendum igitur est in una, quæ ita sit principium Verbi & Spiritus sancti, ut ipsa ab alia producta non sit. Quod non obscurè docuit Christus Ioan. 5. Pater, inquit, habet vitam Ioan. 5. in semetipso: hoc est, ut Augustinus explicat 15. de Trinit. c. 26, ab alio non participatam & origine communicatam. Unde solus Pater, ut ibidem inquit Augustinus, non est de alio, ideo solus ingenitus, quæ est propria notio Patris, ut suo loco dicemus.

19. Infero tertio. Hanc personam improductam, quæ in Trinitate est prima, & reliquarum productina, aliam esse non posse, Augustinus.

quām personam Patris cum proprietate spiratiua: hoc autem sic ostendo. Omnis natura substantialis necessariō sibi determinat aliquam hypostasim, quā sit proportionatum complementum omnium suarum operationum; cūm omnis natura substantialis requirat aliquam hypostasim, vt complementum suarum operationum. Sed hypostasis primō completiua omnium operationum diuinæ naturæ ad intra alia esse non potest, quām personalitas Patris cum proprietate spiratiua: ergo. Minorem probbo, quia natura diuina est operatiua ad intra per actus intellectus & voluntatis: ergo hypostasis, quā illam primō cōplet in ordine ad omnes suas operationes, est personalitas Patris cum proprietate spirandi. Consequentia probatur, nam hæc quā personalitas Patris est, compleat principium intellectuum, quia cūm hoc sit generatiuum, non potuit ad producendum compleri, nisi paternitate, tanquam forma hypostatica, quā in Deo est proprium complementum virtutis generatiuae: quā vero proprietas spiratiua est, compleat principium volitium. Nam cūm hoc sit producendum Amoris, compleri non potuit, nisi proprietate spiratiua, quā est proprium complementum voluntatis. Quia vero generare est solius primæ personæ producentis per intellectum; spirare vero est etiam secundæ producentis per voluntatem, non potuit prima persona in ratione persona cōstitui personalitate spiratiua cum proprietate generandi, sed potius personalitate generatiua cum proprietate spiranditum quia prius debuit cōstitui vt generatiua, quām vt spiratiua; nam est generatiua per intellectum, spiratiua vero per voluntatem, quā intellectus operationem supponit: complementum autem virtutis generatiuae in diuinis non est spiratio, sed paternitas. Non potuit autem cōstitui vt generatiua, quām etiam constitueretur vt persona realiter distincta à termino generando: ego si prius debuit cōstitui per Paternitatem, tanquam per virtutem fecundam ad generandum, per eandem cōstitui debuit hypostaticè distincta à termino ipso generando. Tum quia virtus spiratiua debuit esse communis secundæ personæ: non esset autem illa communis secundæ personæ, si personaliter constitueret primam, quia de ratione personalitatis est incommunicabilitas. Ob eandem rationem nō potuit prima persona hypostaticè constitui vtrāque relatione paternitatis scilicet & spirationis, sed sola paternitate cum proprietate tantum spirandi, quia proprietas, quā non constituit formaliter personam, potest alteri communicari; secus quā personam formaliter constituit.

20. Infero quartō. Non posse in Deo esse plures personas, quām tres assignatas. Fundamentum est, quia omnis multiplicatio personarum in Deo necessariō fundari debet in origine producentis & producti. Nequit autem in Deo esse alia origo,

quām per intellectum, & voluntatem. Igitur nequeunt in Deo esse aliae, personæ, quām tres assignatae. Minor cum consequentia constat. Maior probatur, nam omnis personarum multiplicatio, quā non fundatur in origine producentis & producti, aut est per substantias absolutas, aut relatiuas alterius generis: vtrāque importat imperfectionem repugnantem diuinis personis. Nam prior, importat limitationem in ipsis personalitatibus absolutis, quācām ex natura sua non potant distinguiri, sicut potunt distinguiri relatiuæ propter oppositionem, quam essentialiter includunt, si distinguuntur. necessariō distinguuntur propter limitationem, cūm nequeat aliud caput distinctionis singi: atqui omnis distinctione in limitatione fundata repugnat Deo enti infinito, & illimitato: ergo. Posterior verò supponit distinctionem, & limitationem in extremis ipsis, in quibus fundatur. Nam omnis relatio, quā non fundatur in origine producentis & producti, aut est similitudinis, & dissimilitudinis, aut æqualitatis & inæqualitatis, aut mensuræ & mensurati: omnes istæ supponunt distinctionem, atque adeo limitationem extremonum, quā dicuntur similia vel dissimilia, æqualia vel inæqualia, mensurantia vel mensurata: ergo.

21. Neque multiplicari possunt plura Verba, aut Amores notionales in Deo. Quia vel multiplicarentur specie, vel numero; non specie, quia omnis diuersitas specifica Verbi, vel Amoris est sumenda aut ex termino, aut ex modo tendendi diuerso; non ex modo tendendi diuerso, quia hic semper est unus & idem, vt pote infinitus & inuariabilis: non ex termino, quia hic aut diuersificatur ex modo tendendi, aut ex obiecto: at hæc in Deo semper sunt inuariabiliter eadem, vt pote ex se necessariō determinata ad unum. Non numero, nam sola multiplicatio numerica fundatur in limitatione & finitudine termini procedentis: sed tam Verbum, quām Amor in Deo procedit infinitus & illimitatus, non solum in genere perfectionis absolutæ, sed etiam relatiuæ: ergo sicut implicat, procedere in distincta numero natura, ita in distincta numero substantia, quia non est minus infinitus in genere personalitatis, quām naturæ. Confirmatur, quia si plura essent Verba, unum non contineret individualem perfectionem alterius; ac proinde unumquodque procederet limitatum in perfectione ipsa individuali; ergo non procederet secundūm omnem perfectionem possibilem Verbi.

22. Infero 5. Inter personas procedentes necessariō unam, nempe Filium, esse alterius personæ, nempe Spiritus sancti, producendum. Ratio, quia cūm in diuinis personæ non distinguantur, nisi per originem producentis & producti, si Filius non esset principium Spiritus sancti, ab eo distinguiri non posset. Cæterum Spiritus sanctus, cūm sit terminus

nus

nus amoris, & in Deo non sint aliæ processiones, quām intellectus & voluntatis, nequit esse alterius personæ productius, sed in ipso felicissimè sicut & compleetur ultima processio diuina.

23. Ad rationem dubitandi concedo, processiones diuinas esse per actus intellectus & voluntatis. Nego tamen inde sequi, vnam tantum esse processionem. Nam etsi intellectio & volitio essentialis sit vna in Deo, adhuc tamen processio passiva potest esse multiplex, quia hæc non multiplicatur per actus essentiales, sed per terminos notionales, qui in diuinis multiplicantur. Cur autem in Deo non sit vna tantum processio passiva adæquans fecunditatem virtusque actus intellectus & voluntatis, aliunde probari non potest, quām ex fide, quā constat, in Deo esse duas personas productas, & consequenter duas processiones passivas.

24. Ad priorem confirmationem, distinguo antecedens: est infinita intensiùe, concedo; ex ensiùe, nego. Vnde negatur consequentia intellecta de multiplicatione extensiùe. Ad cuius primam probationem distinguo minorem: nequeunt eiusdem virtutis esse plures actus adæquati extensiùe, concedo, adæquati intensiùe, nego. Nam potest eadem virtus vniuoca extendi ad plures effectus quorum vnuusque sit adæquatus intensiùe, nullus adæquatus extensiùe. Ad secundam probationem patet ex prima. Ad tertiam concedo, naturam diuinam per quālibet processionem communicare se adæquatè & infinitè intensiùe, non autem extensiùe; cum sit yterius communicabilis per aliam processionem extensiùe: sicut per quālibet personalitatem eadem natura terminatur adæquatè & infinitè intensiùe, non autem extensiùe.

25. Ad posteriorem verò confirmationem, nego minorem: licet enim processio diuina in ratione communicationis, specificetur à termino formalis, qui est natura diuina; in ratione tamen productionis specificatur à termino totali, qui est ipsa persona producta.

SECTIO III.

An præter Processiones passivas, ponendæ sint actiua, tum à passiuis, tum inter se distiinctæ?

26. PRO R dubitandi ratio sumitur à rebus creatis, in quibus actio & passio re ipsa non distinguuntur realiter, sed ambæ identificantur realiter cum termino producendo; ergo etiam in Diuinis, productio actiua non distinguitur à passiua, sed utraque identificantur cum persona producta: dicitur autem actiua per habitudi-

nem ad producens; passiua verò per habitudinem ad productum. Confirmatur, quia non solum productio passiua, sed etiam actiua est realis, emanans à persona producente; est enim ipsius veluti causalitas, & immediatus terminus, quo formaliter communicat esse termino ultimato. Implicit autem cum producente identificari non solum terminum ultimum, Quod sed etiam immediatum, Quo, nam etiam is producitur ab agente; ergo etiam is distingui debet à producente.

27. Posterior dubitandi ratio est: quia origo actiua in Deo intrinsecè constituitur per relationem personæ producentis, atque relatio personæ producentis in Deo est duplex distiincta realiter, altera in Patre respectu Filii, quæ generatio dicitur; altera in Patre & Filio respectu Spiritus sancti, quæ spiratio actiua nuncupatur.

28. DICO primò. Præter duas processiones passivas in personis productis, pondæ sunt duæ actiua in personis producentibus, realiter à passiuis distiinctæ, ijsque correspondentes; vt generatio actiua in Patre, quæ responder passiua generationi Verbi, quæ natuitas dicitur; & spiratio actiua in Spiratore, quæ responder spirationi passiua Spiritus Sancti, quæ appropriato nomine processum nuncupatur. Conclusio est S. Thom. Doctoris, I. p. q. 4. art. 1. ad 2. & communis Scholasticorum cum Magistro in I. dist. 26. Fundamentum est, quia origo actiua in Deo est per modum actus perfectè immanentis; de ratione autem actus perfectè immanentis est, vt sit perfectè idem cum principio producente: ergo origo actiua in Deo est idem cum principio producente, realiter distiincta à termino producendo; & consequenter, præter duas processiones passivas realiter distiinctas, pondæ sunt duæ actiua realiter à passiuis distiinctæ, in principio ipso producente. Maior constat, nam origines in Deo sunt per actus intellectus & voluntatis, qui sunt perfectissimè immanentes. Minor patet, tum ex nomine ipso, nam immanentis dicitur, quod manet in ipso principio, à quo est: tum ex discrimine inter actum immanentem & transuentem, nam transiens transit in terminum productum, cum quo realiter identificatur; immanentis verò manet in ipso principio producente.

29. Explico, ipsa essentialis intellectio Patris, quatenus determinata relatione Paternitatis, est actiua productio personæ gignentis, & actualis communicatio naturæ intelligentis; sicut eadem essentialis intellectio, quatenus determinata relatione Filii, est actualis processio Verbi, & passiua communicatio eiusdem naturæ intelligentis: similiter eadem essentialis volitio, quatenus determinata proprietate spirationis, existente in Patre & Filio, est ipsa actiua productio Spiratoris, & actualis communicatio naturæ volentis. Contrà verò, eadem essentialis volitio determinata relatione Spiritus

fancti,

sancti, est actualis processio Amoris notionalis, & passiva communicatio eiusdem naturae volentis. At non minus intellectio & voluntio actualis, determinata relatione producentis, est intrinseca principio producenti, quam eadem determinata relatione produci, est intrinseca termino producendo; ergo non minus ponenda est actiua origo producentis, intrinseca principio producenti, quam passiva origo producti, intrinseca termino producto.

30. Confirmo. Nam actiua producō est transcendentalis ordo producentis ad productum, sicut passiva est transcendentalis ordo producti ad producens; respicit enim productum suum producens formaliter per productionem, sicut producens suum productum per processionem. Nequit autē realis ordo identificari cum termino, ad quem est. Ergo nequit actiua producō in Deo identificari cum termino producto, sed cū principio ipso producente. Minorem probō, quia repugnat esse respectum realem sui ad se ipsum, ergo repugnat respectum transcendentalis identificari cum termino, ad quem est.

Henricus.
Argentinus.
Ægidius.

31. Dico secundū. Origenes actiuae non distinguuntur realiter inter se. Est communis Scholasticorum, exceptis Henrico in summa, p. 2. art. 60. q. 1. & Argentino in 1. dist. 13. q. 1. art. 2. cum suo Ægidio. Fundamentū nostrae assertionis est, quia origines actiuae in Deo distingui non possunt, nisi per proprietates principiorum producentium: sed proprietates principiorum producētū in Deo non distinguuntur realiter; ergo nec corum origines actiuae. Maior constat, nam illæ distingui non possunt per actus essentiales, qui communes sunt omnibus personis. Minorem probō, nam proprietas, quā Pater generat est Paternitas; proprietas, quā Pater & Filius proximē spirant, est relatio Spiratoris; sed hæc non distinguitur à Paternitate & Filiatione; est enim eadem in Patre & Filiō, ut infra; ergo nec spiratio actiua distinguitur realiter à generatione actiua: consequentia elucet, quia origines non habent vnde distinguantur, quam ex proprietatibus principiorum producentium.

32. Dico. Generatio actiua dicit solam Paternitatem. Spiratio verò actiua paternitatem & filiationem; ergo spiratio actiua, saltem ratione filiationis, quam includit, distinguitur à generatione actiua. Respondeo negando, Spirationem actiua proximē & formaliter dicere paternitatem & filiationem, sed relationem spirationis communem Patri & Filio, in quibus virtus ipsa spiratoria subsistit, tanquam in suppositis distinctis, quæ distincta supposita origo ipsa spiratoria remotè tantum connotat; origo autem actiua unitatem, aut diversitatem summit à virtute proximē originante, non à supposito remotè completere, ut infra.

33. Dico tertio. Etiamsi actiuae origines non distinguantur ex natura rei inter se,

adhuc simpliciter dicendæ sunt duæ origines, non tamen duæ res. Fundamentum est, quia cū origines sint transcendentales respectus ad terminos originatos, numerantur ad numerationem terminorum originatorum: sed termini originati sunt duo, Filius & Spiritus sanctus. ergo & eorum origines dicendæ sunt simpliciter duæ, etiam si in se, & ratione principij sit una, sicut relatio Spiratoris, quamvis re ipsa non sit distincta à Paternitate & Filiatione, quia tamen respicit terminum distinctum, nempe Spiritum sanctum, numeratur ut distincta relatio à paternitate & filiatione. Cuius ratio est, quia relativa, cū totum eorum esse sit ad alterum, nempe ad terminum, multitudinem sumunt à termino, quem respiciunt, non à fundamento, in quo sunt. Eadem ratio probat posteriorem assertionis partem, quia cū res non multiplicetur ad multiplicationem termini extrinseci, sed subiecti intrinseci; non possunt actiuae origines dici duæ res, etiamsi dici possint duæ origines, vel respectus simpliciter, quia fundatum est unum.

34. Ad priorem dubitandi rationem nego consequiam; tum quia in creaturis non datur actio perfectè immanens. Nā vel illa est formaliter transiens, & tota recipitur in termino, à qua extrinsecè tantum denominatur agens agere; vel formaliter immanens, & ea tantum subiecti recipitur in principio producente. In Deo autem est perfectissima actio immanens, quæ perfectissimo modo recipitur in principio producente per omnimodam identitatem: & consubstantialitatem in ipso principio producente; non esset autem illa perfectissimo modo immanens, si tantum recepta in persona producta, extrinsecè tantum denominaret personam producentem, quia adhuc possit illam perfectiori modo denominare, nempe per intrinsecam identificationem cum illa: tum quia in creaturis actio & passio distinguuntur tam à termino producto, quam à principio producente: vnde possint esse transcendentales respectus, quibus tam producens respiciat productum, quam productum producentem, quia cum neutro identificantur formaliter; at verò processio in diuinis non distinguitur à termino producto; vnde licet sit realis respectus, quo productū respiciat formaliter producens, non tamen potest esse realis respectus, quo producens respiciat formaliter productum.

35. Ad confirmationem nego, originem actiua esse per modum realis emanationis à principio producente, sed per modum actionis immanentis, actiui influentis in terminum ipsum productum. Hoc autem non est, esse tantum per modum principij, sed actualis etiam originis, quatenus hæc eadē existens in persona producenti & producta, est actiua & passiva communicatio naturæ. Vnde nego, originem actiua identificari non posse cum principio producente,

cum

cum non sit causalitas ab ipsa causa realiter distingua; licet impliceat illam ad eum iden- tificari cum origine passiva, quae identifica- tur cum termino originato.

36. Ad posteriorem rationem dubitan- di, distinguo de relatione productentis; nam alia est quae formaliter constituit personam, alia quae solum compleat proximum principi- um productum; origo autem actus non con- stituit formaliter per relationem, quae for- maliter constituit personam, sed quae for- maliter compleat proximum principium produ- cendi; haec autem non est duplex distin- gua realiter in Patre & Filio, proinde nec origi- nes actus existentes in Patre & Filio, erunt realiter distinctae inter se.

SECTIO IV.

An Processiones Diuinæ sunt operationes intellectus & voluntatis?

Durandi.

37. **P**RIMA sententia negat. Est Durandi in primo distincto. 6. quæstione se- cunda, & distinctione vigesima septima, quæstione tercia, numero decimo opinantis, processiones diuinæ non esse per se & for- maliter operationes intellectus & voluntatis, sed tantum naturæ: quatenus hec ratio- ne præcedit intellectum, & voluntatem, adeo ut si per impossibile Deus non esset in- telligens & volens, adhuc esset productivus ad intra. Fundamentum ipsius est, quia fœ- cunditas virtutis productua in Deo non ori- tur immediate ex eius intelligere & velle, sed ex perfectione & infinitate naturæ: ergo processiones diuinæ non sunt per se opera- tiones intellectus & voluntatis, sed solum naturæ: consequentia patet. Antecedens probatur, quia secundum eandem propor- tionem competit fœcunditas Deo & crea- turis: sed nulli creaturæ competit fœcun- das, quatenus intelligens & volens est for- maliter, sed per aliquid prius. Si enim calor esset intelligens, aut volens, eodem modo produceret calorem, atque producit nunc: ergo quod Deus sit intelligens aut volens, materialiter se habet ad productionem per- sonæ.

38. Confirmat primò. Nam vel actus intellectus & voluntatis sunt principia pro- ductionum, vel productiones ipsæ: neutrum dici potest; ergo. Non primum, quoniam id, cuius conditio est opposita fœcundati, non potest esse principium, quo aliquid produ- catur; cum omnis productio oriatur ex fœcunditate: sed conditio actus intelligenti- & volendi est opposita fœcundati; ergo non possunt esse principia, quibus personæ diuinæ producuntur. Minor probatur, nam actus intelligendi & volendi sunt ex natu- ra sua infœcundi. 9. Metaph. tum quia sunt actus immanentes, quorum est, in suo tan-

tum principio manere, cum tamen omnis produc- tio aliquo modo transeat à principio ad terminum productum. Tum quia sunt actus pure intentionales, qui solum versan- tur circa obiecta representativa, non autem productiva. Tum quia sunt ultima perfectio, & operatio naturæ intellectualis: igitur repugnat, ex ijs ulteriore perfectiōne con- sequi, quæ sit ipsi intelligenti & volenti in- trinseca, alia non esset ultima. Non secun- dum, tum quia productiones personarum sunt actus notionales, non essentiales: intelligere autem & velle sunt actus essentiales. Tum quia, si actus intelligendi & volendi essent productiones personarum, cuiuslibet personæ competenter producere Filium & Spiritum sanctum: quia cunctus competit produc- tio, competit & producere: sed cuiuslibet per- sonæ competit intelligere & velle, ergo cuiuslibet competenter producere Filium & Spiritum sanctum; quod est hereticum. Tum quia productiones personarum differunt realiter: intelligere autem & velle non differunt realiter. Confirmat secundò, quia Patres doc- cent, Filium à Patre naturaliter gigni; non igitur per intellectum.

39. SECUNDA sententia affirmit. Est Sancti Thomæ 1. p. quest. 27. art. 3. Syluij ibid. & communis Scholasticorum, qui Durandi opinionem notant, ut temera- riā, & erroneam, eod quod in re graui- sima à communis sensu Patrum, & modo lo- quendi Scripturæ recedat. Est igitur haec sententia, tanquam vera, & fidei prin- cipijs conformior amplectenda. Cuius pri- mum fundatum sumendum est ex sa- cra Scriptura, in qua Filius dicitur *Ver- bum, Sermo, Sapientia, Imago*. Atque *Ver- bum, Sermo, Sapientia, Imago* sunt pro- prij termini intellectus. *Verbum* namque dictione exprimitur, dictio autem est pro- pria intellectus operatio, quæ *Verbum* in se ipso producit. *Sermo* ore profertur & expli- catur: os autem pro intellectu in Scriptura sacra usurpatur. *Sapientia*, & *Imago* est pro- prius parrus & proles intellectus. *Spiritus Sanctus* verò appellatur *Charitas, Amor, Donum*, ut colligit Augustinus 15. de Trinitate. à cap. sexto, ubi, quamvis affirmeret, Charitatē etiam de Patre & Filio dici; ad denotandam tamen propriam *Spiritus Sancti* produc- tionem, quæ per actum voluntatis originatur, peculiariter, ait, appropriati *Spiritus Sancto*.

40. Est autem ex S. Thoma 1. p. quest. 37. art. 1. notandum discriben inter nomi- na, quibus *Spiritus Sanctus*, eiusque pro- cessionem, & *Verbum* eiusque produc- tionem significamus. Nam ad exprimenda ea, quæ sunt propria Filii, habemus propria nomina, *Divitio* scilicet & *Verbum*, quæ notional- lem actum, & terminum intellectus impor- tant: ad exprimenda verò ea, quæ sunt pro- pria *Spiritus Sancti*, caremus proprijs voci- bus, & ideo utimur communibus *Charitatis* & *Dilectionis*. Ex his autem aperte colligi- mus, processionem *Spiritus Sancti* esse per actum

S. Thom.
syluij &
reliqui
Scholastici
contra Du-
randum.
Censura o-
pinionis.

Metaph. 9.

Aristoteles.
S. Thomas.

actum voluntatis; nam *Charitas, Amor, Donum*, sunt propriæ voluntatis operationes, & termini. *Est enim Donum, teste Philoso-
pho, & Sanct. Thoma 1. p. quæst. 38. art.*
2. *Datio irreddibilis, qua non datur intentio-
ne retributionis, sed gratuiti amoris.* Vnde primum, quod amato damus, est amor ipse, quo illi bonum volumus. Hinc fit, ut Amor habeat rationem primi doni. Cùm igitur *Spiritus sanctus procedat ut Amor, procedit* ut primum *Donum: proinde recte ex co-
colligimus, Spiritus sancti esse produc-
tionem per actum voluntatis.*

41. *Et sanè temeraria est Durandi ex-
positio, afferentis hæc omnia de diuinis per-
sonis dici per quandam adaptationem ad ea,* quæ iouenientur in imagine creata: nam ex eo, quod in imagine creata, quæ procedit per actus naturæ intelle&ualis, prior est emanatio per intelle&um, quām per voluntatem, fit ut in diuinis Filius, qui procedit prima emanatione, per quandam appropriationem dicitur procedere per modum intelle&us: *Spiritus vero sanctus, quia procedit secun-
da emanatione, dicatur procedere per modum voluntatis; cùm reuera vterque proce-
dat ex fecunditate naturæ, concomitante* tantum se habentibus intelle&u, & voluntate. Hæc, inquam, expositio temeraria est: tum quia est contra Patres, tum quia in re graui absque urgente necessitate impropiè Scripturæ interpretatur; vnde occasionem præ-
ber eodem modo interpretandie, quæ de diuinis processionibus dicuntur.

42. Secundum fundamentum desumen-
dum est ex discrimine, quod inter processio-
nem Verbi, & Spiritus sancti intercedit. Nam fide certum est, processionem verbi esse generationem; eiusque terminum esse verè & propriè Filium; Spiritus sancti vero produc-
tionem nec esse verè & propriè generationem, nec eius terminum esse verè & propriè Filium. Hoc autem discrimen Durandus assignare non poterit: nam si vtraque processio eodem modo ex natura ipsa immediatè proficitur, non est potior ratio, cur vna, quām alia generatio dicatur.

43. Respondet Durandus, ideo secundam personam esse Filium, eiusque productionem generationem, non autem tertiam; quia illa procedit per modum naturæ, hæc autem per modum voluntatis. Explicans autem, quid sit, Filium procedere per modum naturæ, Spiritum vero sanctum per modum voluntatis: nempe, quia Filius procedit vnu ab vno, & non à pluribus eiusdem ordinis, & gradus, quorū quilibet est per se sufficiens ad totum perfectè producendum. Nam hoc est procedere per modum naturæ in rebus creatis, ad quarum proportionem diuina sunt explicanda. Spiritus sanctus vero, quia procedit à pluribus, nempe à Patre, & Filio, quæ sunt principia eiusdem ordinis & gradus, quorum quilibet est per se sufficiens ad totum perfectè producendum, quia non perfectius producunt ambo, quām

alteruter per se, propterea dicitur produci per modum voluntatis, non autem naturæ.

44. Sed contrà: tum quia non assigna-
tur formale discrimen inter generationem
vnius, & spirationem alterius, nam hæc non
sumitur ex vnitate, & multitudine principijs
materialijs, sed vel ex diuerso modo tendendi
ad terminum, vel ex diuersa virtute formalis
producia; quæ in ipsis sententia sunt ea-
dem in vtraque productione, nempe natura
ipsa, idemque modus tendendi ad terminum
est in vtraque productione per immediatam
emanationem à natura. Tum quia, si
vtraque processio immediatè manat à natu-
ra, non poterit inter illas ratio prioris, &
posterioris assignari; quia cùm vtraque à natu-
ra immediate fluat, nulla maiore condicione
ex parte termini, aut naturæ ab una,
quām ab alia exigit, non erit potior ratio,
cur una persona ab uno, altera verò à duobus
principijs producatur. Tum à priori,
quoniam ad generationem per se requiri-
tur, ut ad eam concurrat aliquid principi-
um viuens, ut ex eius definitione con-
stat; est enim produc-
tionis viuentis à viuente
à principio coniuncto in similitudinem na-
turæ.

45. Nec sufficit, ut hoc principium vitæ
tantum materialiter, & per accidens ad ge-
nerationem concurrat. Nam si homo con-
curreret ad producendum hominem, & non
per proximum principium vitæ, etiam si alio-
qui in se viuens sit, quia tamen non con-
curreret, ut viuens formaliter, non diceretur
Pater hominis produc-*ti.* Constat de Adamo
concurrente ad productionem Euæ, cuius
genitor non fuit, idque tantum ex eo, quoniam,
& si ad eam producendam materiam
subministratur, quia tamen illam non at-
tingit potentia proxima vitali, sicut artigis
productionem Abelis, medio semine à se
deciso, quod semen est proxima potentia vi-
talis, quā generans attingit genitum in crea-
tis; Deus autem, cùm aliam vitam non ha-
beat, quām intellectualem, si per eam ad pro-
ductionem Filii non concurrit formaliter,
non concurrit ut viuens formaliter, & per
consequens non erit genitor, nec productum
genitum; quia non procedit ab illo, ut à prin-
cipio viuente formaliter, medio proximo
principio vitæ. Igitur non tantum conco-
mitanter, sed formaliter, & per se concur-
rit Deus per suum intelligere, tanquam per
proximum principium vitæ ad generationem
Filii.

46. Ad fundamentum Durandiconce-
do, vim producendi ad intra radicari in fe-
cunditate naturæ, quæ ob sui infinitatem po-
stulat, ut sit in tribus suppositis; proximè ra-
men fundari in ipso intelligere & velle diu-
no, quod ob sui fecunditatem, non solum est
actio grammaticalis obiecti, sed etiam prin-
cipium & communicatio termini. Ad pro-
bationem vero antecedentis nego, secun-
dum eandem proportionem conuenire
Deo, & creaturis fecunditatem producendi

Durandus.

ad

ad intra: quia cum haec sit propria Dei, quia Deus est, non oportet, ut secundum eandem proportionem conueniat Deo, & creaturis. Nam neque in sententia Durandi creaturæ spirituali conuenit producere aliam substantiam sibi similem, etiam per actionem nature.

47. Secundò esto, quod secundum eandem proportionem conueniat Deo, & creaturis, haud tamen secundum eandem proportionem arithmeticam, sed tantum geometricam: quæ in hoc consistit, quod sicut creaturæ conuenit productio sui similis, radicaliter quidem à natura, formaliter vero ab aliqua proprietate accidentalí: ita Deo producere personam sibi similem radicaliter conuenit ratione naturæ, formaliter vero & proximè ratione intellec̄tionis & volitionis. Quod autem creatura non competat proximè producere sibi simile per intellectum & voluntatem, est ob imperfectionem talium potentiarum, quæ ut creaturæ limitantur ad solam actionem grammaticalem obiecti: increatæ vero ob sui perfectionem & fecunditatem non solum tendunt ad obiectum actione grammaticali, sed etiam ad terminum actione communicativa reali. Quare negandum est, quod in hypothesi assumitur, nempe si per impossibile Deus non esset intelligens aut volens, adhuc esset factus & productus personarum, defectu proximi principij vitalis.

48. Ad primam confirmationem nego, conditionem actus intelligendi & volendi in diuinis esse oppositam factitudini, quidquid sit in creaturis. Vnde falsum est, eos ut præscidentes à creatis, & increatis esse essentialiter infactus, sed solum, ut contrastos ad rationem creati: quanquam etiam ut sic non sunt omnino steriles, nam & sunt producti sui habitum, & specierum sui. Aristoteles autem loquitur de actibus immaterialibus creatis, qui ut tales nec sunt producti sui obiecti, neque sunt producti extra principium, in quo sunt. Vnde pater ad primam & secundam probationem minoris. Ad tertiam vero dico, intellectum & volitionem esse ultimam perfectionem, non simpliciter, sed in ratione perfectionis intentionalis circa obiectum, non autem realis communicationis circa terminum, cui ulterius potest se realiter communicare. Ad reliquias instantias patebit ex infra dicendis.

49. Ad secundam confirmationem respondeo, Patres pro actione naturali non intelligere actionem naturæ, ut condistinctam ab actione intelligibili, sed actionem necessariam, ut condistinctam ab actione contingente, & non assimilatiam naturæ, & principio producenti.

Aristoteles.

Exponentes
Patres.

SECTIO V.

Quales sint operationes intellectus & voluntatis, quibus diuinæ Personæ producunt?

50. **R**ATIO dubitandi oritur ex secundo argumento Durandi. Etenim si diuinæ personæ producunt per intelligere & velle, cum hoc sit commune omnibus personis, omnes personæ producunt. Declrandum igitur est, quale sit illud intelligere in Patre, quo Verbum gignit, quodque non sit in filio, & Spiritu sancto, qui Verbum non gignunt, quamvis idem obiectum intelligent; qualiter sit illud velle in Patre & Filio, quo Spiritum sanctum spirant, quod non sit in Spiritu sancto, qui quamvis idem obiectum diligat, non tamen eandem personam spirat.

51. **P**RIMA sententia est Henrici in summa art. 54. q. 9. & 10. præcipue ad 2. distinguens nostro modo concipiendi cum fundamento in re, duos actus essentiales in intellectu Patris, alterum, qui dicitur simplex notitia obiecti; alterum, qui dicitur Verbum, & notitia declarativa eiusdem obiecti. Per primum actum intellectus Patris constituitur factus, & productus secundi actus; qui quatenus est perfecta notitia obiecti, est idem cum primo, de quo formatur, sola relatione producti à principio producente distinctus. Idem docet de voluntate, in qua pariter distinguit simplicem affectum, quo voluntas diuina ut existens in Patre & Filio redditur facta & productiva feruentioris actus amoris, qui est idem cum primo, sola relatione spirati à spirante distinctus.

52. Fundamentum ipsius est duplex. Primum, quia in nobis distinguitur hic duplex actus, alter, quo intellectus passiuè mouetur ab obiecto, recipiendo in se simplicem notitiam illius; alter, quem ipse in se actiuè producit, ut perfectam notitiam declaratiuam prioris. Item in voluntate simplex distinguitur affectus, quo illa se mouet ad obiectum, & feruens amor, quem, informata priore actu, in se ipsa producit. Ergo proportionatiter idem dicendum est in Deo. Nam ex Richardo in ipsa creata natura legimus, que de natura increata sentire debemus.

53. Secundum fundamentum est, quia Verbum ex Augustino 15. de Trinit. c. 7. nascitur ex memoria secunda intellectus, continente simplicem notitiam obiecti, ratione cuius simplicis notitiae fit proximè productiva notitiae perfecte declaratiæ eiusdem obiecti: atque hoc propriè dicitur Verbum: ergo.

54. Sed contra: tum quia sine necessitate iste auctor multiplicat in Deo actus intel- ligendi,

Durandus.

Henricus.

Richardus.

Augustinus.

ligendi, & volendi. Nam licet tales actus in Deo distinctionem admittant ex parte obiectorum, nullam tamen admittere possunt diuersitatem ex parte modi tendendi ad eadem obiecta: quia modus tendendi in Deo semper est inuariabiliter idem, cum sit infinitus, & ab intrinseco necessarius; nec de imperfectorum tendere potest ad perfectorem modum tendendi circa idem obiectum. Tum quia hinc sequeretur, tam Patrem producendo Verbum, quam utrumque spirando Amorem, perfici in notitia, & amore essentiali: hoc autem est contra Augustinum 15. de Trinit. cap. 14. & 17. Sequela probatur, nam ante productionem Verbi Pater intelligereret cum sola simplici notitia suae essentialiae, absque notitia declarativa eiusdem; & uterque ante productionem Spiritus sancti cum solo simplici amore, absque feruenti dilectione essentiali: nam haec in sententia Henrici sunt termini, non principia actuum notionalium. Legatur Scotus in 1. distin^ct. 2. quest. 7. §. ad questionem; vbi fuisse hanc sententiam impugnat.

Augustin.

Henricus.

Henricus.

Scotus.

55. Ad primum fundamentum Henrici respondeo; quidquid sit de antecedente, negandam esse consequentiam: quoniam non quidquid reperitur in nostris actibus; attribuendum est Deo, quando illud imperfectionem inuoluit: cuiusmodi sunt simplex notitia & amor obiecti, cum negatione vterioris perfectionis debitae. Ad secundum neganda est minor: nam principium generativum in Patre non est memoria potentialis & imperfecta, qualem ponit Henricus; sed actualis & perfecta, quae perfectam includit notitiam obiecti.

56. SECUNDUM sententia est Scoti loco praeclarato §. obijc. contra. & §. sequente, distinguenter duplum actum in intellectu siue memoria Patris, alter est ipsum intelligere Patris, quod illi commune est cum reliquis personis, diciturque intelligere essentialie, quod respicit obiectum ut cognitum: alter est dicere Patris, quod est proprium ipsum, & respicit terminum formaliter ut productum, diciturque intelligere notionale. Porro neuter actus est ab altero, quia nec dicere est ab intelligere, nec intelligere a dicere, sed uterque immediat^e ab intellectu Patris tanquam ab uno communis principio in actu primo constituto per essentialiam sibi praesentem in ratione obiecti; licet intelligere presupponatur ad dicere, sicut perfectio suppositi operantis ad productionem suppositi producendi. Nam prius operans perficit se ipsum, quam producat aliud a se: cum igitur intelligere perficiat Patrem in ordine ad se, dicere vero in ordine ad alium, intelligere supponitur ad dicere, non in ratione principij producentis, sed conditionis, & ordinis operantis ad terminum producibilem. Eodem modo philosophatur quodlibet 14. §. hic intelligentum, de voluntate respectu dilectionis essentialis, quam omnes diuinæ personæ se diligunt,

& notionalis, quam tertia tantum spiratur. Eandem sententiam sequitur Mayronus in 1. dist. 32. q. 6.

Mayronus.

57. Sed contraria: nam ex hac Scotti opinione sequitur, nec Filium esse Verbum Patris, nec Spiritum sanctum esse Amorem utriusque vi processionis formaliter, sed solum concomitanter ratione naturæ, quæ illis medijs processionibus communicatur. Sequelam probo, nam actus dicendi in sententia Scotti neque includit notitiam in se, neque procedit ab illa, ut a principio producente formaliter, sed merè concomitanter, & ut a pura conditione materialiter tantum præsupposita in supposito producente. Nam si per impossibile intellectus Patris non supponeretur actu intelligens, adhuc produceret Filium, quia talis productio non penderet ab intellectione Patris, nisi ut a pura conditione, quam sublatâ, non auferrentur quæ ad productionem Filij formaliter requiruntur. Quod sic probo ad hominem contra Scotum: nam ipse in 2. dist. 1. q. 1. art. 3. docet, quotiescumque duo effectus ita ordinant^e pendent ab eadem causa, ut neuter tamen pendaat ab altero, si per impossibile tollatur ordo causa ad unum, non tolli ordinem causa ad alium, quoniam essentialior est ordo causæ ad utrumque, quam unius effectus ad alterum: unde non debet propter minus impossibile cōcedi maius impossibile; aut propter minus necessarium negari magis necessarium. Igitur Filius vi sua processionis formaliter non procedit in hac sententia Scotti, ut Verbum Patris & notitia genita. Consequentia probatur, nam id tantum habet terminus vi sua processionis formaliter, quod accipit medijs processione formaliter; cum enim terminus capiat esse medijs processione, tanquam via per se ordinata ad communicandum esse termino, id tantum habet vi sua processionis formaliter, quod accipit medijs sua processione formaliter. Atqui dictio, quam in sententia Scotti procedit Filius, non includit actualem notitiam Patris, cum ponatur actus, ratione saltē ab illa distinctione: ergo Filius vi sua processionis formaliter non procedit, ut Verbum & notitia genita, quoniam haec sine actuali intellectione concipi nequit, cum sit ipsa actualis conceptio, actione intelligentis expressa.

S. 10. 8. 1.

58. TERTIA sententia affirmat, processiones diuinæ esse ipsam intellectuionem & volitionem essentialiem. Est Aureoli in 1. dist. 23. art. 3. Caietani p. q. 27. art. 1. §. ad secundam dubitationem, & quest. 37. art. 1. Vasquez disp. 112. Torres 1. p. quest. 27. art. 5. disp. vñica, in tertia parte disputationis, Suarez de Trinit. lib. 1. c. 7. Fundamentum est, quoniam in Deo non est duplex intelligere & velle, alterum essentialie, alterum notionale; sed unum & idem; quod, ut est commune omnibus personis, dicitur essentialie, ut verò est in persona origine priore, dicitur notionale.

Aureolus.
Caietanus.Vasquez.
Torres.
Suarez.

59. Pro

Durand.

59. Pro explicatione nota, omnes, excepto Durando, conuenire; processiones diuinæ esse per actus intellectus & voluntatis notionales; qui dicuntur *Dicere*. & *Spirare*. Controversia tantum est in duobus. Primum est, an *Dicere* & *Spirare* inuoluant formaliter ipsam intelligere & velle essentiale, an tantum concomitanter? Secundum, an id supra quod intelligere & velle essentiale superaddunt *Dicere*, & *Spirare*, sit aliquid pertinens per se ad intelligere & velle, tanquam modus per se contractius generis? Ex quo pender, an intelligere & velle notionale sit unum & idem an duplex conceptibile per modum superioris, & inferioris; seu communis, & personalis; ad eum modum, quo concipitur ratio substantiæ communis & particularis.

60. Dico 1. *Dicere* & *Spirare*, qui sunt actus proprij personarum producentium, & productarum, includant formaliter, & non tantum concomitanter, intelligere & velle essentiale. Est Caietani loco suprà citato, q. 27. qui ex S. Thom. docet, *Dicere* esse intelligere exprimendo, vel exprimere intelligendo, ita ut utrumque horum, inquit, sit de ratione eius. Contra Molinam 1. p. q. 27. art. 5. di. 2. Qui vult, intelligere & velle includi tantum præsuppositiū & in obliquo, non autem formaliter & in recto in ipso *Dicere* & *Spirare*. Assertio constat primò argumento secundo facto contra Scot. Nam alias Filius vi sua processionis formalis non procederet vt *Verbum*; nec *Spiritus sanctus* vt *Amor*.

61. SECUNDÒ probatur eadem assertio à priori: quoniam diuinæ processiones non modo sunt actiū, atque passiū productio-nes personatum, sed etiam actiū, atq; passiū communicationes naturæ, actiūq; es-sentialium: sed vt tales essentialiter inuoluant intelligere, & velle essentiale: ergo. Maior patet, quoniam processio debet ad-quare terminum procedentem, quia, debet illum adæquatè attingere: sed persona pro-cedens non solum dicit personalitatem, quæ producitur, sed etiam naturam, quæ com-municatur: ergo processio diuina non solum est productio personæ, sed etiam communica-tio naturæ. Minor primi Syllogismi pro-batur, quoniam processio debet continere in fieri, quicquid continet terminus in facto esse; cùm enim quicquid habet terminus, ha-beat vi sua processionis, nihil potest esse in termino produc̄to, quod non præfuerit in eius produc̄to: sed terminus produc̄tus non solum continet hypostasim produc̄tam, sed etiam intelligere, & velle communicatum; ergo & ius processio non solum continet hypostasim in fieri, sed etiam intelligere, & velle in communicari.

62. Dico 2. Id quod supra intelligere & velle essentiale addit *Dicere*, & *Spirare*, non pertinet ad intelligere & velle formaliter, tanquam differentia contractiua generis, sed tanquam modus alterius rationis. Est Alensis 1. p. quæstio. 42. memb. 2. Aureoli,

Molinæ, Valsquez, Suarez præcitorum. Probatur 1. ab absurdō, quia si id, quod su-pra intelligere & velle essentiale addit *Dicere* & *Spirare*, per se pertineret ad intelligere & velle, tanquam differentia intra idem genus, aliquid intelligere esset in Patre & Filio, quod non esset in Spiritu sancto. Consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela maioris constat, nam in Patre & Filio esset intelligere notionale, quod supra commune & essentiale addit actiū *Dicere* Patris, & passiū *Dicere* Filii, quod non communicatur Spiritu sancto, quia notio-nale unius personæ non communicatur al-teri. Absurditas consequentis ostenditur, quia cùm omne intelligere essentialiter res-piciat aliquid obiectū; est enim intelligere rem aliquam cognoscere; aliquid obiectum intelligerent Pater & Filius, quod non in-telligeret *Spiritus sanctus*.

63. SECUNDÒ probatur eadem assertio à priori. Id quod supra intelligere & velle es-sentialie addit intelligere & velle notionale, est sola relatio producentis in principio, & relatio produc̄ti in termino, sed neutra per-tinet ad intelligere & velle formaliter: ergo. Maior constat, nam quod addit intelligere & velle notionale supra essentiale, distinguit formaliter personam producentem à produc̄ta: sed quod formaliter distinguit personam producentem à produc̄ta, est sola relatio producentis & produc̄ti. Minor prioris Syllogismi probatur, quia relatio produ- centis & produc̄ti est de genere actionis physice, quæ respicit terminum vt produc̄tum; intelligere autem & velle est de genere operationis intentionalis, quæ respicit obie-ctum vt cognitum, & amatum; vnde prior ario transit à principio in terminum distin-ctum, quia perficit agens in ordine ad aliud; posterior vero manet in ipso principio, co-gnoscente & amante, quia perficit operans in ordine ad se. Confirmatur, nam hypostasis Filii & *Spiritus sancti* non superaddit na-turæ communī, nisi solam relationem filia-tionis, & spirationis in facto esse: ergo nec *Dicere* & *Spiratio*, quæ sunt eadem relationes in produc̄ti, superaddunt intellectioni & vo-litioni communī, nisi solam relationem filia-tionis & spirationis in produc̄ti.

64. Dices. Verè Filius Dei est Sapientia genita de Sapientia generante: ergo quod addit Filius supra intelligere essentiale, est aliquid pertinens formaliter ad intelligere, alioqui non posset ab illo denominari sa-pientia formaliter. Respondeo, dici Filium Sapientiam genitam non ab aliqua sapientia produc̄ta, neque ab ipsa hypostasi genita præcise, quia illa non est præcise sapientia, quatuor sapientiam essentialiter includat; sed à sapientia improducta sibi communi-cata media generatione personæ. Vnde sa-pientia extrinsecè tantum & denominatiū dicitur genita ab ipsa generatione hypo-stasis, cui vi processionis formaliter com-municatur Sapientia.

Caietanus.

S. Thomas.

Molina.

Scotus.

Anselm.

Aenfis.

Aureolus.

65. Ex his constat, quo pacto *Dicere* se habeat ad intelligere; habet enim se ut inferius ad superius, non quidem eiusdem, sed diuerſe rationis. Nam *Dicere* in suo obiectu conceptu includit intelligere, non contra: includit autem illud, non ut ratio specifica genericam, sed ut relatio producentis principium proximum communicatum: idem enim intelligere essentiale, ut coniunctum cum paternitate est generatum Verbi: idem velle essentiale, ut coniunctum cum relatione spiratoris est productum Amoris notionalis.

Durand.

66. Vnde ad argumentum Durandi concedo, idem intelligere & velle essentiale esse in omnibus personis, non tamen in omnibus personis esse productum, quia non in qualibet persona reperiatur cum proprietate productiva coniunctum. Quod idem dicere deber Durandus de natura ipsa diuina, quæ non cum qualibet persona constituir principium productum, esto in qualibet persona reperiatur, quia nimis non in qualibet persona reperiatur coniuncta cum proprietate productiva.

Augustini.
nus.

67. *Obiectus*. Pater seipsum *Dicit*, auctore August. 15. de Trinit. c. 14. Et tamen non se ipsum generat. Ergo *Dicere* non est idem quod generare. Respondeo. Pater seipsum *Dicit* ut obiectum cognitum & representatum per Verbum, non autem se ipsum *Dicit* ut terminum productum. Verbum vero non solum Pater *dicit* ut obiectum cognitum, sed etiam ut terminum productum. *Dicere* enim duplum importat respectum, alterum ad Verbum productum, alterum ad obiectum representatum; quatenus refertur ad Verbum productum, est notionale & proprium Patris; quatenus refertur ad obiectum representatum, est essentiale & commune omnibus personis. Vnde Pater *Dicit* seipsum & creaturas, quatenus se ipsum & creaturas intelligit intellectione terminata relatione Verbi a se producti: reliqua vero personæ *Dicunt*, non Verbum producendo, sed obiectum Verbo expressum cognoscendo.

68. Eodem modo intelligenda est illa propositio, *Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto*. Quia verbum (*Diligo*) notionaliter acceptum, præter respectum ad terminum productum, importat etiam ordinem ad obiectum dilectum. Quando autem in actione, præter respectum ad terminum, importatur ordo ad aliquid aliud, potest fieri denominatio a termino producto in casu effectu. Vnde recte dicimus, *Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto*, quia sensus est, Pater & Filius sunt obiectum Amoris essentialis, qui includitur in ipso amore notionali. Contraria vero non recte dicimus, *Pater & Filius spirant se spiritu sancto*: quia Verbum *Spirare*, præter ordinem ad terminum, ad nihil aliud respectum importat. Sicut nec recte dicitur Pater gignit se Verbo; bene tamen intelligit, aut dicit se Verbo: quia verbum *Gignere* non importat, nisi solum respectum

ad terminum: *Intelligere* autem & *Dicere*, præter respectum ad terminum significant etiam ordinem ad obiectum. Hoc autem intelligendum est, quando denominatio in genere causæ efficientis, vel quasi efficientis, non autem quando fit in genere causæ formalis, vel quasi formalis. Vnde non recte dicitur. *Pater est sapiens sapientia genita*: quia talis denominatio fit à forma, vel quasi forma formaliter; non autem effectu exstante in subiecto denominato. Vnde hanc propositionem, quam aliquando concessit Augustinus libr. 83. quæstio. q. 23. postea retractauit libr. 1. retractionum cap. 26. Augustini. Dubitari autem posset, an concedenda sit hæc propositio, *Pater sapit sapientia genita*. Negant aliqui. Affirmant alii: quibus ego assentior: quia verbum *Sapere* idem sonat quod intelligere. Vnde non fit denominatio in genere causæ formalis à termino producto, sed efficientis, vel quasi efficientis, sumpcio *Sapere* notionaliter.

SECTIO VI.

Sub qua ratione actus intelligendi & volendi requirantur ad Procesſiones diuinas?

69. **H**A C T E N V S contra Durandum probauimus, actus essentiales intelligendi & volendi esse per se requisitos ad processiones diuinas; nondum autem definiuimus, sub qua ratione præcisè ad illas requirantur, quam difficultatem urget Durandus in prima confirmatione sectionis quartæ: quia cùm nequeant comparari ad illas neque ut principia; neque ut productiones, nullo modo videntur per se ad illas requiri. Ex quo concludit, processiones diuinas non esse operationes intellec̄tus & voluntatis, sed naturæ. Quoniam vero ex decisione huius difficultatis multa pendent, non minus apud Doctores controuersia, quād ad intelligentiam huius mysterij apprimè necessaria, ex professo illam discutiendam putau. Pro qua,

70. Nota quinque modis posse actus essentiales intelligendi & volendi ad diuinæ processiones requiri: Primo merè comitante & quasi per accidens, ut Durandus purauit. Nam etiamsi tales actus in Deo non essent, adhuc in sententia Durandi in Deo futuræ fuissent processiones Verbi, & Spiritus Sancti. Non multum ab hac opinione Durandi differt Scotus, qui, ut sectione præcedente vidimus, arbitratur actus intelligendi & volendi non requiri ad processiones Verbi & Spiritus Sancti formaliter, sed tantum præsuppositiū, quatenus naturæ ordine principium productuum prius exigit perficere seipsum operatione immanente, quād producere

Durand.
Scotus.

aliud

alud actione transeunte. Vnde prius est operans, quām producens: est enim operans per actionem immanentem; est autem producens per actionem transeuntem. Quia igitur æternus Parens prius natura ordine exigit perficere se ipsum immanenter per actum intelligendi essentialē, quām producere Filium per actum transeuntem notionalē: consimiliter, quia Pater & Filius prius exigunt perficere se ipsos immanenter actu diligendi essentiali, quām producere Spiritum Sanctum actu transeunte notionali; ideo actus intelligendi & volendi essentialēs præsupponuntur tantū, non includuntur in actibus ipsis producendi notionalibus. Ad eandem sententiam accedit Ludouicus Molina. i. p. quæstione 27. articul. 5. Disput. 2. Vbi docet, actus notionales in obliquo tantū, & præsuppositiū connēctare actus essentialēs.

71. SECUNDÒ requiri possunt, vt proxima tertiū principia, quibus persona diuinæ producunt, non autem vt actuales productiones, vel actiua principiorum producentium, vel passiua terminorum procedentium.

72. Tertiò vt actuales tantū origines & productiones tam actiua personarum producentium, quām passiua personarum procedentium.

73. Quartò requiri possunt, & vt proxima principia producendi, & simul etiam vt actuales productiones.

74. Quintò solum requiri possunt, vt actuales communicationes naturæ, & ipsiusmet intelle&ionis & volitionis Diuinae. Excluso ergo primo modo contra Durandum & Scorum, præsentem controversiam discutiemus quoad reliquos quatuor modos.

75. PRIMA igitur sententia docet, actus essentialēs intelligendi & volendi requiri solum, vt proxima principia producendi, non vt actuales productiones diuinarum personarum. Est Suarez lib. 1. de Trinit. cap. 9. & lib. 6. cap. 1. quæ quoad priorem partem assertur etiam ab Henrico in summa, articulo 54. q. 10. ad 2. & quodlib. 6. q. 1. Fundamentum prioris assertionis est, quia proximum principium, quo diuinæ personæ producunt, non est perfectio aliqua relativa, saltem sola, vt Henricus censet, sed necessariò debet esse perfectio aliqua absolute; atqui hæc alia esse non potest, quām actus ipse intelligendi in Patre respectu productionis Filij, & actus diligendi in Patre & Filio respectu productionis Spiritus sancti. Maior probatur, tum quia relatio non est actiua, tum maximè, quia principium productivum est, quo producens sibi assimilat productum: Sed æternus Parens non assimilat sibi Filium, sicut nec parens & Filius Spiritum Sanctum in perfectione relativa, cum potius in ea Filius & Spiritus Sanctus procedant, vt personæ dissimiles & diversæ à personis producentibus; sed in perfectio-

nibus absolutis: ergo. Minor primi Syllogismi probatur, nam proximum principium producendi, est quo producens proximè sibi assimilat productum: sed Pater proximè sibi assimilat Filium per actum intelligendi; quemadmodum Pater & Filius Spiritum Sanctum per actum diligendi. Nam Filius procedit, vt Verbum Patris, Spiritus vero sanctus, vt Amor utriusque: Verbum autem & Amor sunt proximi & formales termini intellectio&is & volitionis.

76. Fundamentum posterioris assertio&nis est, quia in Deo produc&io actiua adæquatè distinguitur à passiua; non posse autem adæquatè distingui, si in suo conceptu formaliter includeret actum essentialē, quia tunc ratione actus essentialis, qui formaliter includeretur in utraque productione, non posset vna adæquatè distingui ab alia. Maior probatur, nam produc&io actiua adæquatè identificatur cum principio producendi, quemadmodum & passiua cum termino producto; nam per eas formaliter & adæquatè distinguitur in diuinis persona producens à producta, cum nil aliud sit productio passiua in diuinis, quām persona ipsa in produci: sicut & actiua nil aliud est, quām persona ipsa in producere.

77. SECUNDA sententia negat, actus essentialēs intelligendi & volendi requiri, vt proxima principia producendi, sed solum vt actiones, formaliter inclusas in ipsis actibus notionalibus, tam actiua principiorum producentium, quām passiua terminorum minorum procedentium. Est Torrez q. 27. articulo 5. Disput. vñica, in secunda parte Vasquez. Disputationis, Vasquez Disput. 112. cap. 3. iunctis ijs, quæ docet Disput. 111. in fine. Fundamentum est, quia principia proxima producendi Verbum & Spiritum Sanctum non sunt intelligere & velle, sed intellectus & voluntas. Ergo intelligere & velle non sunt proxima principia producendi, sed actuales tantū productiones. Consequentia quoad posteriorem partem constat, quia, cum suprà contra Durandum probatum sit, intelligere & velle per se requiri ad productionem Verbi & Spiritus sancti, si non requiruntur, vt principia proxima producendi; necessariò requirentur, vt actuales productiones, cum non sit assignabilis aliis modus, quo illi per se requiri possint. Quoad priorem verò probatur, quia proximum principium debet esse vnum; ergo si illud est intellectus & voluntas, non possunt simul esse intellectio & volitio. Antecedens ostendo, nam illi potius tribuenda est productio, quod haber rationem potentie, non autem quod habet rationem actus. Cum igitur intellectus & voluntas habeant rationem potentie, intellectio verò & volitio rationem actus, intellectui potius & voluntati, quām intellectio & volitio tribuenda est productio.

78. TERTIA sententia affirmat, intellectio& & volitionem essentialēs exercere

Molina.

Durand.
Scorus.Suarez.
Henricus.

Durand.

Ruiz.

vtrumq; munus respectu diuinorum processionum, & proximi principij producendi, & actualis productionis personarum. Est Didaci Ruiz de Trinit. Disp. 2. sect. vltima, & Disp. 59. sec. 5. fundamentum est, quia non repugnat, vt eadem perfectio in Diuinis secundum varias ac diuersas formalitates, quasi partiales & inadæquatas, sustineat varia ac diuera munia: quemadmodum eadem paternitas & constituit Patrem in ratione primæ personæ incomunicabilis, & reddit illum secundum ad generandum; & tribuit illi auctualem generationem; & simul aetu refert illum ad Filium.

79. Verum omnes prædictæ sententiae hoc vno efficacissimo, mea opinione, argumento refutantur. Quia implicat in diuinis principium producendi *Quo*, sive adæquatum, sive inadæquatum esse aliquid ab solutum. Atqui omnes præcitæ sententiae docent, proximum principium producendi *Quo* sive adæquatum sive inadæquatum esse aliquid ab solutum. Nam prima & tertia id expressè affirmat. Secunda implicitè supponit, aëtus notionales intrinsecè includentes essentiales originari ab intellectu & voluntate, quæ sunt perfectiones absolute. Minorem sic demonstro. Principium producendi *Quo* est ipsum formale principium, à quo realiter emanat aëlio productua termini; implicat autem, actionem realiter emanare à principio, & ab eo realiter non distingui. Igitur implicat, principium producendi *Quo*, in diuinis, esse aliquid ab solutum. Maior est ipsa descriptio principij *Quo*, ab omnibus admissa, quam amplius sic explicabo. Duplex solet distingui principium respectu termini producendi, alterum *Quo*, alterum *Quod*. Ceterum quod realiter ac per se influit in terminum, non est principium *Quod*, sed tantum principium *Quo*. Principium enim *Quod*, solum est principium denominationis, quatenus denominatur influere ab ipso principio *Quo*. Vnde actio realiter tantum manat à principio *Quo*. Hac igitur communi doctrina posita, sic evidenter ostendo minorem. Actio realis nil aliud est, quam realis egressio termini à principio, in quo tantum potentia & virtute continetur. Implicit autem, concipere realem egressum termini à principio, à quo proximè manat, & ab illo realiter non distingui: nam quatenus est realis egressus termini à virtute productua, debet realiter esse extra illam: quatenus vero realiter non distingueretur ab illa, non posset esse extra illam; cùm nihil possit esse realiter extra id, à quo realiter non distinguitur; atque adeo idem esset, & non esset realiter extra principium, à quo realiter emanaret. Cùm igitur in diuinis terminus productus à nulla perfectione absoleta distinguitur, sed eas omnes formaliter includat, sibiq; identificet; implicat, verè & realiter producatur ab aliqua perfectione absoleta, tanquam à principio proximè influente.

80. Confirmatur 1. nam ideo nequeunt

intellectio & volitio essentiales dici reales actiones respectu intellectus & voluntatis diuinæ, quia ab illis non distinguntur realiter: ergo nec possunt esse, aut dici reales processiones Filij & Spiritus Sancti, si realiter non distinguntur à principijs, à quibus proximè emanant. Nec satisfacies, dicens sufficere, vt realiter tantum distinguantur à principio *Quod*, tum quia ab illo debent realiter distingui, à quo realiter emanant, nam ab illo debent realiter distingui, à quo realiter egrediuntur; nam realis distinctio producti à producente immediatè fundatur in ipso reali egressu termini à principio producente; cùm non possit id, quod realiter egreditur per verum influxum ab alio, esse idem realiter cum illo, secundum eam virtutem & formalitatem, qua realiter ab illo egreditur. Cùm igitur persona diuinæ verè & realiter emanant à solo principio *Quo*, non autem à principio *Quod*, nisi tantum denominatiæ, & ratione ipsius principij *Quo*, ab illo debent potissimum distingui. Tum quia in tantum principium *Quod*, distinguitur à termino productio, in quantum illud realiter producit, cùm non possit producens & productum simul identificari: sed principium *Quod*, non producit realiter terminum ratione sui, sed ratione principij *Quo*; ergo si debet terminus productus realiter distingui à principio *Quod*, à fortiori distingui debet ab ipso principio *Quo*, ratione cuius ipsum principium *Quod*, realiter distinguitur à termino producto.

81. Confirmatur 2. quia si principium proximè productuum *Quo*, esset sola perfectio absoleta, vt plerique ex citatis auctoribus docent, sequeretur, relationes diuinæ non distingui proximè & formaliter ratione originis, sed ex se ipsis, independenter ab origine; quod est contra Concilia & Patres. Sequela probatur, nam si sola perfectio absoleta esset ratio producendi; igitur perfectio relativa non produc intrinsecè & formaliter, sed tantum extrinsecè & denominatiæ: igitur non poterit proximè & formaliter ab opposita correlatione distingui per originem, sed per se ipsam independenter ab origine. Vnde sequeretur, quod si per impossibile Paternitas non includeret à parte rei naturam, & reliquias perfectiones absoletas, adhuc realiter distingueretur à filiatione: & è conuerso, si natura non includeret à parte rei paternitatem, adhuc posset producere filiationem indistinctam à se, non secus, ac modò producit, quia per mutuam inclusionem, vel exclusionem non variarentur intrinsecè & formaliter istæ perfectiones in Deo. Ergo si de facto paternitas per solam inclusionem naturæ, quæ tantum est proximum principium producendi filiationem, realiter distinguitur à filiatione; & è contraria, si natura per solam inclusionem paternitatis, quæ nullo modo ipsa producit,

est

est proximum principium producendi filiationem indistinctam à se, etiam in casu, quo istae perfectiones non se mutuo includerent, & paternitas distingueretur à filiatione, & natura esset proximum principium producendi filiationem indistinctam à se.

82. QVARTA sententia docet, actus intelligendi & volendi solum requiri ad diuinis processiones, ut immediatas & proximas communicationes naturæ. Est aliquorum apud Durandum in 1. Dist. 7. q. 2. num. 18. & sequitur ex eorum sententia, quinobisum sentiunt, ut infra videtur, principium productuum *Quo* in diuinis non esse perfectionem absolutam, sed respectuam. Hæc sententia ut intelligibilior, & ad presentis mysterij altitudinem explicandam aptior nobis sequenda est. Cuius potissimum fundamentum est, quod contra precedentibus sententias fecimus, quia nimirum alioqui non saluaretur realis distinctio inter proximum principium productuum, & terminum ipsum productum.

83. SECUNDÒ probatur eadem sententia à priori. Etenim quodlibet principium productuum essentialiter habet duo, & ut terminum aliquo modo sibi assimilat, & ut ab illo realiter distinguitur. Primum fundatur super illud axioma: *Omne agens agit ut assimilat sibi passum*: Secundum suprà illud principium lumine natura notum: *Idem non potest se ipsum producere, sed necessariò inter ipsum & productum intercedere debet realis distinctio*. Sed in finitum producens, qualis est Deus respectu productionis ad intra, postulat cum reali distinctione producti infinitam assimilationem termini producti: non potest autem cum reali distinctione producti infinitam habere assimilationem termini producti, nisi pro principio communicatio habeat naturam cum omnibus perfectionibus absolutis: pro productuo vero solam proprietatem relatiuam: igitur actus intelligendi & volendi, qui spectant ad perfectiones absolutas naturæ, non possunt esse proximum principium producendi, sed tantum proxime communicationes naturæ. Minor assumpta constat, sub sumpta probatur, quia nisi Deus pro principio communicatio habeat naturam cum omnibus perfectionibus absolutis, solamq; proprietatem relatiuam pro principio productuo *Quo*, non poterit termino productio communicare eandem numero naturam cum omnibus perfectionibus absolutis, cùm implicet principium producens identificari realiter cum producto, & quidem secundum eam potissimum formalitatem, quæ proximè & immediatè influit in productum: quia secundum eam potissimum formalitatem debet producens manere distinctum à producto, à qua proximè & immediatè productum manat, & egreditur à producente; cùm implicet realis egressus sui à se ipso. Non implicet autem, ut principium communica-

tium sit idem cum communicato; quia de ratione communicantis non est, ut maneat distinctum à communicato, cùm possit eadem numero perfectio communicari alteri, & simul manet in ipso communicante: ut eadem numero anima rationalis communicatur nouæ parti materiæ per nutritionem acquisitæ, & simul manet cum alijs partibus praecedentis materia. Cuius discriminis ratio est, quia communicatio sit in genere causa formalis, vel quasi formalis, in quo genere causa idem est communicans & communicatum: productio vero sit in genere causæ efficientis seu originantis, in quo semper originans & originatum distinguuntur realiter. Quod autem debeat Deus pro principio productuo *Quo* habere solam proprietatem relatiuam, probatur: quia id tantum debet habere pro principio productuo *Quo*, per quod realiter distinguitur à termino producto: per solam autem proprietatem relatiuam distinguitur in Deo principium producens à termino producto: ergo eam tantum habere debet pro principio productuo *Quo*.

84. Confirmatur, quia in diuinis debet cum summa communicatione saluari minima distinctio, quæ esse potest: hæc autem saluari non potest, nisi principium productuum *Quo* sit sola proprietas relatiuam. Minor constat ex dictis. Major probatur, quia communicatio in suo conceptu quidditatio importat unitatem, distinctio verò diversitatem. Major autem perfectio est unitas, quæm diuersitas, quia unitas magis recedit à limitatione & accedit ad illimitationem: diuersitas contraria magis accedit ad limitationem & recedit ab illimitatione; vnde quod creature sunt perfectiores, eò minor habent diuersitatem, & maiorem unitatem in suis perfectionibus. Ergo unitas in Deo ente summa perfectio poni debet maxima; distinctio vero minima, quæ esse potest: non potest autem maior unitas ex cogitari, quæm communicatio eiusdem numero naturæ cum omnibus suis perfectionibus absolutis, per omnimodam consubstantialitatem personæ producentis & productæ; nec minor distinctio, quæm per relatiuam oppositionem producentis & producti, cùm per minorem saluari nequeat quidditas processionis realis.

85. Sed obiicit Durandus. In diuinis communicatio naturæ non distinguitur à productione personæ: ergo neq; principium communicatum distinguitur à principio productuo. Consequenter probatur, quia unius actionis unum debet esse principium. Antecedens declaratur, nam productio personæ & communicatio naturæ non sunt duæ, sed una actio, cùm in Deo non sint, nisi duæ processiones, generatio quæ gignitur Verbum, & spiratio quæ spiratur Amor. Respondeo distinguendo antecedens: communicatio non distinguitur à productione realiter, tanta quæ actio realiter distincta, vel ab ipsa produ-

Durand.

Durand.

ductione actiuæ personæ producentis, vel à passiuæ processione personæ procedentis, & concedo: non distinguitur ratione saltem inadæquata; & nego. Eadem quippe actiuæ productio est realis influxus personæ producentis in personam productam, ab eaq; realiter distinctus, & simul actiuæ communicatio naturæ eiusdem personæ producentis in personam productam, sola ratione à producente & producto distincta. Consimiliter eadem passiuæ productio est realis influxus personæ productæ à producente, ab eaq; realiter distinctus, & simul passiuæ communicatio naturæ personæ productæ à producente, sola ratione à producente & producta distincta.

86. Quare fundamentaliter nec actiuæ communicatio naturæ distinguitur ab actiuæ productione personæ producentis, nec passiuæ communicatio eiusdem naturæ à passiuæ processione personæ procedentis, cùm tam actiuam productionem personæ producentis, quæ passiuam processionem personæ procedentis essentialiter comitetur utraque communicatio & actiuæ personæ producentis, & passiuæ personæ procedentis: ratione tamen inadæquata tam actiuæ communicatio naturæ distinguitur ab actiuæ productione personæ producentis, quæ passiuæ communicatio naturæ à passiuæ processione personæ productæ. Nam communicatio pro formaliter termino habet naturam, productio vero hypostasim. Præterea productio est actio realis, non item communicatio, ut à productione condistincta. Communicatio sublequitur, non antecedit productionem, prius enim ratione productus terminus, quæ ei communicetur natura, nam communicatio supponit id, cui facienda est communicatio.

87. Eodem modo Philosophandum est de principio productiuo & communicatiuo. Etenim concedendum est, principium productiuum esse idem realiter cum communicatiuo, distingui tamen ratione saltem inadæquata ab illo. Pro cuius intelligentia, distinguendum est in Deo duplex illud principium, productiuum, *Quo*, & *Quod*. Principium productiuum *Quo*, est ipsa proprietas relativa: principium vero productiuum *Quod*, est persona constituta ex proprietate relativa, tanquam ex ratione proxima producendi, & natura tanquam ex principio communicatiuo. Quod adhuc subdistinguendum est in principium communicatiuum proximum, quod in Patre est actualis intellectio, in Spiratore actualis volitio, & in principio communicatiuum remotum, quod in virtuote est natura diuina, ut essentialiter inclusa in utraque ratione proximè communicatiua.

88. *Obij. 2.* Patres affirmantes, principium productiuum *Quo* esse naturam Diuinam. Respondeo, Patres intelligi de principio *Quo* denominationis, non autem productionis formalis. Nam sicut in sententia aduersariorum proprietas relativa dicitur

principium productiuum, non formaliter, sed denominatiuè, quatenus integrat ipsum principium productiuum *Quod*: ita in nostra sententia, natura dicitur principium productiuum denominatiuè ab ipsa proprietate relativa, cum qua integrat unum principium productiuum *Quod*.

89. *Obij. 3.* Quia non videtur Filius procedere ut Verbum, nec Spiritus S. ut Amor, cùm in nostra sententia nec Filius procedat ut terminus intellectio, nec Spiritus S. ut terminus volitionis; quia nec ille producitur per intellectio, nec iste per volitionem, sed uterque per proprietatem relatiuam, quæ nec est intellectio, nec volitio formaliter. Respondeo, ut Filius procedat ut Verbum Patris & terminus intellectio Paternæ, Spiritus vero sanctus ut Amor & terminus volitionis Patris & Filii, non esse necessarium, ut procedant ab intellectio & volitione, tanquam à principio proximè producente, sed sat esse, si procedant per talem proprietatem, quæ essentialiter includat intellectio & volitionem, ut proximum principium communicandi. Nam ut ille procedat ut Verbum, hic vero ut Amor, nil aliud requiritur, quæ ut ex vi sua formalis originis ille accipiat intellectio, hic vero volitionem: atque hoc ipso, quod Filius procedit per Paternitatem proximè & immediatè sufficientem intellectio, Spiritus vero Sanctus per spirationem proximè & immediatè sufficientem volitionem, tanquam proximum principium communicandi, ille ut ex processus accipit intellectio, hic vero volitionem: ergo. Maior patet. Minor probatur, nam integrum principium productiuum essentialiter constituitur ex principio communicatiuo, & proximè productiuo: ergo & ipsa productio integrè accepta, ut via ad terminum productum essentialiter includit & rationem communicationis, & rationem proximæ productionis: atque adeo terminus ipse productus ut ex originis formalis non solum accipit hypostasim, sed etiam intellectio & volitionem, iisque mediantibus totam naturam.

90. Quod autem tam paternitas immediatè afficiat intellectio, tanquam proximam rationem communicandi, quæ spiratio volitionem probatur: quia paternitas est prima proprietas personalis naturæ diuinæ, atque adeo per se postulat immediatè afficer naturam secundum eam perfectionem & formalitatem, secundum quam est prius ratione communicabilis: hæc autem, ut patet, est intellectio, quæ ratione præcedit volitionem. Spiratio vero est secunda proprietas competens naturæ Diuinæ, supponens illam constitutam per primam proprietatem personalem proximè secundam ad producendum, & se ipsam communicandam per primam perfectionem & proprietatem intellectio: igitur ex natura sua immediatè petit afficer volitionem, quæ intellectio supponit, & est secunda perfectio, & formalitas,

formalitas, per quam natura diuina ad intra se communicat.

91. Confir. Nam etiam per aduersarios Filius & Spiritus S. non accipiunt intellectionem & volitionem, nisi via communicationis; siquidem non accipiunt illas ut distinctas à principio productivo: quidquid autem persona producta non accipit ut distinctum à persona producente, accipit per communicationem, non per productionem, quia productio formaliter tendit ad distinctum, communicatione vero ad idem.

92. Obij. 4. Non videtur maior ratio, cur Filio vi originis formaliter cum intellectione communicetur natura, & cum eadem natura non communicetur etiam volitio, cum non minus volitio, quam intellectio identificetur cum natura. Respondeo maiorem rationem esse, quia id tantum per se formaliter comunicatur cum proximo principio communicatione, quod per se & formaliter in eo includitur: atque cum intellectione & volitione sola natura per se & formaliter includitur: ergo ea tantum vi originis formaliter utriusque personae cum proximo principio communicatione communicatur. Maior cum consequentia patet. Minorem ostendo, nam id tantum per se & formaliter includitur in intellectione & volitione, quod formaliter & per se compleat principium ipsum intellectus & volitionis: sola autem natura id praestat, nam sola natura, tanquam principium virale principale simul cum intellectu & voluntate per se immediatè compleat principium ipsum intellectus & volitionis. Etenim, ut ex Philosophia suppono, ad actum vitalem non solum proximè concurrit potentia vitalis, sed substantia & natura ipsa viuentis; ergo ad completum principium vitale intellectus & volitionis diuinæ proximè & immediate concurrit natura ipsa diuina. Ceterum, quia intellectio & volitio spectant ad diuersos modos operandi, neutra formaliter & per se includitur in alia, ut complementum eiusdem principij operativi, ac proinde solum concomitante communicatur, cum natura diuina.

93. Ad fundamentum primæ sententiae, neganda est maior. Ad priorem probationem, concedo assumptum de relatione prædicamentali, quæ est purus respectus ad terminum: nego de transcendentali, quæ, ut inductione constat etiam in rebus creatis, actua est. Relatio autem, quæ in Deo ponitur productiva, non est prædicamentalis, sed transcendentalis. Ad posteriorem dico, maiorem esse veram de principio productivo quoad rationem formalem communicandi, quæ essentialiter supponit principium ipsum productiuū, non autem quoad rationem formalem producendi. Cuius ratio à priori est, quia principium communicationis suæ natura vnit communicantem cum termino communicato, nam idem formaliter, quod communicatur termino, manet in principio ipso communicante aut specie, ut in rebus creatis, aut

numero, ut in diuinis. Productuum vero distinguunt & quasi separat producentem à producendo, nam id, quod datur producendo, non manet formaliter, sed tantum virtute in producente. Igitur principium productuum non assimilat sibi productum formaliter ratione productionis, sed ratione communicationis, quam unumquodque principium productuum tam creatum, quam increatum in suo ordine essentialiter includit.

94. Ad rationes autem reliquarum sententiarum, quatenus faciunt contra nos, patet ex dictis.

95. Ex quibus etiam constat, an saltem dicendum sit actus essentiales intelligendi & volendi esse actuales productiones tam actiua principiorum producentium, quam passiuas terminorum procedentium. Etenim sicut in principio productivo distinximus principium proximè communicatum, & principium proximè productuum, nec non ipsum integrum & totale principium productuum Quod: ita in productionibus ipsis proportionaliter distinguenda sunt hæc tria, actialis communicatione tam actiua in principio communicante, quam passiuia in termino communicato, quæ est ipsa intellectio & volitio essentialis; ut ratione præcisa ab ipsa productione tum actiua hypostasis producentis, tum passiuia hypostasis productæ; & actialis productio, quæ est ipse actus notionalis, consideratus secundum præcismam formalitatem productionis, sive hypostasis productæ, sive hypostasis productæ; & integra processio, quæ utramque rationem formalem includit, actualem scilicet communicationem naturæ & formalem productionem hypostasis, quæ dicitur origo tam actiua personæ producentis, quam passiuia personæ productæ.

SECTIO VII.

An sola processio Verbi in Diuinis sit generatio?

96. **R**ATIO dubitandi est, quia perfecta generatio, de qua hic disputamus, est, ut Theologi ex Aristotele definiunt, *Ori-
go viuentis à viuente, à principio coniunctio in similitudinem naturæ*. At non solum Verbum, sed etiam Spiritus Sanctus procedit viuens à Patre & Filio perfectè viuentibus per actum voluntatis, qui in Deo est vita ipsa per essentiam, à principio coniuncto, ipsique intimè communicato in similitudinem eiusdem numero naturæ cum Patre & Filio producentibus. Igitur non solum processio Verbi, sed etiam Spiritus Sancti est generatio. Vnde Ariani consubstantialitatem Diuinarum personarum negantes, hoc argumento. Catholicos vrgebant. Si spiritus sanctus procedit eiusdem naturæ cum Patre, aut procedit à solo Patre, & sic est Filius Patris, & Frater Filii; aut à solo Filio, & sic est Filius Filii, & Patris nepos;

Aristoteles.

Ariani.

aut

aut ab vero; simul, & vterq; erit Spiritus Sancti Parens; cum autem nequeat vterq; esse Pater, erit alter Pater, mater alter.

97. Dico 1. Verbum est propriæ Filius, eiusque processio est vera & propria generatio. Assertio est de fide. Constat ex sacra scriptura, in qua Verbum appellatur *Filius & genitus*, Psal. 2. *Filius meus es tu*, inquit, Pater æternus, ego hodie genui te. Dicit, *Genui*, ut exprimat æternitatem. Dicit, *Hodie*, ut significet perennitatem. Secundò, interrogatus

Psalm. 2.

Marchi 14.
Ioan. 1.

Psalm. 109.

Proverb. 8.

Ioan. 1.

Augustin.
Amorosius.
Gregorius.
Euclidius.
Chrysost.
Theophil.
Symbol.
Athanasius.
Symbol.
Nicen.

Augustin.
Damascen.

Ariminensis
Magister.

Scotus.
Aureolus.

Durand.
Aliacensis.

Christus Dominus à summo Sacerdote, an

es est Filius Dei, Marchi 14. respondit: *Ego sum.*

At Christus est Verbum Patris, Ioannis. 1.

Verbum caro factum est. Igitur Verbum est

Dei Filius. Tertiò, processionem Verbis sacra

Scriptura explicat metaphora *Vteri*, Ps. 109.

Ex utero genui te; nomine *Conceptionis*, &

partus, Prou. 8. atqui hæc omnia generatio-

nen important: ergo.

98. Dico 2. Solùm Verbum est Filius,

eiusq; processio est tantum generatio. Est de

fide. Constat ex eadem sacra Scriptura, in

qua non modò Verbum dicitur *Filius*, & *ge-*

nitus, sed *unigenitus*, Io. 1. *vidimus gloriam eius*

gloria quasi Vnigeniti à Patre. Vbi particula,

Quasi, non est nota diminuens, sed veritatem

explicans, ut adnotarunt August. Amb. Gre-

gor. Chrysost. Theophil. Euthimius. Vnde

pauld pòst idem Euangelista absolutè vocat

Vnigenitum: *Vnigenitus*, inquit, qui est in sinu

Petri & c. & c. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut

Filiū suū unigenitum daret, & in *Symbolo*

Athanasi solus Filius dicitur *genitus*, & in

Symbolo Nicano Vnigenitus.

99. Verum tota controversia est in assignando discrimine, cur productio Verbi,

non autem Spiritus Sancti sit generatio, cum

vterq; accipiat eadē numero naturam pro-

ducentis. Qua difficultate vieti Aug. lib. 3.

contra Maximinum c. 14. Damascen. l. 1. fi-

dei orthodoxæ c. 2. & 10. & Gregorius Ari-

minensis, cum Magistro sententiarum in 1.

dist. 13. aperte fatentur, huius Catholicæ ve-

ritatis discrimenā puro viatore in hac vita

assignari non posse. Reliqui vero Scholastici

aliquam conantur rationem discriminis af-

sterre. Vnde opere pretium duxi singulo-

rum rationes singillatim examinare, ut illu-

strius tandem veritas appareat.

100. PRIMA ratio sit Scotti in primo di-

stinct. 13. §. ad questionem, Aureoli artic. 2.

propol. 4. affirmant, generationem &

spiritualem distinguunt ipsis formaliter; nec

oportere vterius querere, quibus distin-

guantur, nisi quia tota ratio formalis vnius,

non est tota ratio formalis alterius.

101. Sed contrà: nam hanc rationem

formalem querimus, quæ vna constituatur,

ut generatio, altera, ut spiratio. Eodem la-

buntur qui dicunt, distinguunt penes terminos

productos. Id ipsum enim queritur, quid

proprietas sit in uno, quo formaliter di-

stinguatur ab altero.

102. SECUNDA ratio est Durandi in 1.

distin. 6. q. 2. num. 17. Aliacensis in 1. q. 8.

art. 3. Ideo Verbum esse genitum, non au-
tem Spiritum Sanctum, quia Verbum pro-
cedit ab uno, Spiritus vero Sanctus à duobus,
quod autem procedit ab uno, procedit per modum naturæ, quia modus naturæ est.

vt unus sit ab uno. Quod autem procedit à

pluribus, procedit per modum voluntatis,

quia procedit à pluribus concurrentibus

moderando suam virtutem. Hæc ratio de-

sumpta est ex Augustin. 15. de Trinit. cap.

Augustin.

27. vbi eo probat. Filiū procedere ut na-

tum, Spiritum vero ut spiratum, quia Filius,

inquit, nullus est duorum, nisi patris & matris.

Abst autem, ut inter Deum Patrem, & Deum

Filiū aliquid tales suspicemur.

103. Sed contrà: tum quia procedere

à pluribus necessariò, & per modum vnius

principij ad vnum determinari, non est, ut

Durandus opinatur, procedere per modum

voluntatis, suam virtutem moderan-

dis, sed per modum naturæ ad vnum deter-

minatæ. Tum quia, sicut procedere à pluri-

bus non tollit, quin Spiritus Sanctus pro-

cedat ut viuens à viuente coniuncto, in

similitudinem naturæ; ita non tollit, quin

procedat ut natus, tum quia etiam si Spi-

ritus Sanctus procedat à Patre & Filio, non

tamen procedit ab illis, ut à pluribus, sed

ut ab uno eodemque proximo principio spi-

rativo. Atque ex his soluta manet ratio Au-

gustini, nam etiam si Spiritus Sanctus pro-

cederet à Patre & Filio ut genitus, non ope-

teret ab illis procedere, tanquam à Patre &

matre, quia non procederet diuerso modo

ab uno, atque ab alio, quod necessarium

est, ut ab illis procederet tanquam à Patre

& matre.

104. TERTIA ratio est Henrici, in summa

a. 6. q. 8. Bonavent. in 1. dist. 13. q. 2. Ri-

chardi. q. 3. Heruæi. q. 1. Rubionis. q. 1. art. 1.

Ægidij. 2. p. distinctionis, art. 1. Mayroni di-

stinct. 10. q. 1. ideo Verbum dici genitum,

non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum

procedit per modum naturæ, Spiritus Sanctus

vero per modum voluntatis. At so-

lum id quod procedit per modum naturæ

in rebus creatis est genitum. Igitur solùm

Verbum, non autem Spiritus sanctus in

diuinis est genitus.

105. Sed contrà, quia vel procedere per

modum naturæ, est procedere non pre-suppo-

sta alia operatione substantiali in eodem

operante, ut multi explicant: at hoc ex-

trinsecum est, & accidentarium generationis:

vel procedere per modum naturæ, est proce-

dere necessariò & per determinationem ad

vnum: at Spiritus S. procedit necessariò, &

per determinationem ad vnum, quia non pro-

cedit liberè, & per virtutem indifferētē ad

vtrumlibet, sed ex naturali inclinatione &

propensione, quam Deus habet ad diligen-

dum se ipsum. Vnde voluntas diuina pro-

ducit Spiritum S. ut natura quadam est; quia

producit illum ut ab intrinseco determinata

ad vnum. Quod docuit S. Thomas I. p.

quæst. 41. art. 2. ad 3. Nec refert, quod idem

S. Thom.

docto

doctor q. 10. de potentia art. 2. ad 4. negat Spiritum Sanctum procedere per modum naturae. Quia hoc tantum ibi negat, ne videatur concedere Spiritum Sanctum procedere tantum à natura, & non à voluntate, ut à proximo & formali principio. Vel per modum naturae significat procedere ex fæcunditate naturæ, ut explicat Bonavent. at qui non minus Spiritus Sanctus, quæ Verbum procedit ex fæcunditate naturæ; ille media volitione; hoc media intellectione, ut proximo & formali principio communicationis.

106. Quarta ratio est Capreoli in 1. dist. 9. art. 1. ad 2. contra primam conclusionem. Caiet. & Ban. 1. p. q. 27. art. 4. Fer. 4. contra gentes c. 11. & c. 19. ideo productionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus sancti, quia processio Verbi est per intellectum, Spiritus Sancti vero per voluntatem: quod autem procedit per intellectum visuæ originis formalis procedit simile producenti, non autem quod procedit per voluntatem. Probat autem hoc Caietanus ex diuerso modo operandi intellectus & voluntatis, quoniam ille fit in actu per expressam similitudinem obiecti; hæc per inclinationem & impulsu[m] ad obiectum.

107. Ut autem hanc rationem magis explicet, notat q. 35. art. 2. duplice[m] posse aliquod genus per differentiam ad certam speciem contrahi, uno modo per differentiam intrinsecam & formalem, quæ sit intra eandem perfectionem cum ipso genere contrahibili; alio modo per differentiam extraneam & quasi materialem, quæ sit extra perfectiō[n]em ipsius generis contracti. Primo modo contrahitur color per album & nigrum; quoniam albedo & nigredo sunt per se differentiæ contractiæ coloris intra eandem perfectionem genericam coloris. Secundo modo contrahitur color per naturale, & artificiale, quæ sunt differentiæ extraneæ colori.

108. Ex his infert intellectiō[n]em, quæ sumpta genericè yim habet assimilandi terminum principiō intelligenti, ut intelligenti formaliter, contractam ad diuinam, tanquam ad differentiam intrinsecam & formalem, assimilare terminum productum principiō intelligenti in eadem numero natura; atq; adeo, ut talis intellectio est contracta per differentiam existentem intra proprium genus intellectiō[n]is, habere, ut gignat terminum similem in natura principiō producenti quod est ipsum principiū intelligens ut intelligens formaliter: amorem vero neque ex vi sua genericā, neque ex vi aliqua specifica per se habere, ut assimilat terminum principiō producenti: eò quod & amor impulsu[m] quædam est, & omnes amoris differentiæ per se tantum sunt impulsu[m] diuersificatiæ. Quo sit ut neque ille ad perfectissimum amorem contractus, tanquam ad differentiam per se, sit formaliter & ex vi propriæ differentiæ produciuus similis, & eiusdem naturæ cum prin-

cipio amante, sed per se tantum sit productius cuiusdam infinitæ impulsu[m] & inclinationis Dei amantis in se ipsum amatum. Quia vero hic amor reperitur in natura increata, in qua nihil potest esse accidentale, & ex natura rei distinctum, ratione subiecti, in quo talis amor reperitur, quæ est quædam differentia extrinseca, habet, ut producat terminum identificatum cum natura ipsa amantis, atque adeo similem, & eiusdem naturæ cum illo. Quoniam vero ad naturam generationis non sat est, ut terminus, qui ea producitur, producatur similis principiō ratione differentiæ extraneæ, sed produci debet similis ratione differentiæ propriæ, alioqui non procederet similis vi sua processionis formaliter: hinc sit ut etiam si Spiritus Sanctus ratione differentiæ extraneæ procedat similis & consubstantialis principiō producenti, non dicatur genitus, & Filius: sicut Verbum, quod & ex vi intellectiō[n]is ut sic, & talis specifica intellectiō[n]is producitur simile & eiusdem naturæ cum principio producente.

109. Eandem rationem amplius sic explicat Ferrariensis. Quævis intellectio ex Ferrariensis. eo, quod est expressa similitudo rei intellecta, habet ex aliquo modo assimilare terminum principiō producenti, quod est intellectus ipse informatus specie intelligibili: ergo perfectissima & infinita intellectio, qualis est Diuina, procedens ex infinito intellectu, & infinito intelligibili, habet infinitè assimilare terminum principiō intelligenti: ergo per identitatem eiusdem naturæ cum illo; nam quod intellectio est perfectior, tanto Verbum per ipsam productum est intimius & magis virum: ergo intellectio infinitè perfecta attingit Verbum in eadem numero natura cum principiō ipso intelligente. Processio vero Amoris Diuini neque ex vi processionis amoris ut sic, neque ex vi processionis perfectissimi amoris habet, ut procedens habeat idem esse naturale cum producente: non enim quod processio amoris est perfectior, eò per talenm processionem productum est intimius producenti, sed hoc solū habet ex eo, quod est res quædam existens in Deitate, in qua nihil potest esse diuersum.

110. Ad clariorem huius sententiæ explicationem hæc supererat propositio probanda: formales & intrinsecas differentias intellectiō[n]is & amoris non esse sumendas ex subiecto, sed ex obiecto. Quod facile probatur; quia cum tales actus primarij sint à natura ordinati ad obiecta, inde habent, & non ex subiecto suas formales differentias. Cum igitur ex vi proprij modi tendendi horum actuum ad sua obiecta sola intellectio sit per modum expressæ similitudinis rei intellectæ, quæ est proximum & formale principiū intelligendi: volitio vero tantum sit ad instar cuiusdam vitalis impulsus

Bonavent.

Capreolus.
Caietan.
Bannez.
Ferrarien.

pulsus in rem amatam, etiam si amba ratione subiecti, cum quo sunt coniuncti, attingant terminum similem in natura cum producente, non tamen amba sunt generatiæ, quia non amba ex vi proprii modi tendendi ad obiectum, quod in his actibus est differentia per se, postulante producere terminum in natura similem producenti.

Ruiz.

111. Non multum ab hac ratione discrepat Didacus Ruiz de Trinit. disput. 6. se. 1. vbi, ideo ait, productionem Verbi esse generationem, quia secundum explicitum & formalissimum conceptum ordinatur ad personam, quæ secundum suam ultimam & formalissimam rationem personæ est perfectissima imago producentis; quæ si crescit infinitè, evadit substantialis intra eundem gradum imaginis. Putat enim Verbum Diuinum per se afferre similitudinem in natura ex eo, quod sit perfectissima similitudo producentis. Quæ ratio, ut patet, coincidit cum explicatione Ferrariensis supra allata. Vnde eodem arguento quo impugnabitur illa, impugnabitur & hæc.

Ferrariensis.

Caietanus.

S. Thomas.

112. Contra igitur hanc Caietani sententiam primò. Nam ex ea sequeretur, Spiritum Sanctum in sua processionis formalis non esse æquè Deum, ac Verbum ac proprie vi sua constitutionis personalis, quæ sumitur ex propria origine, non constitui æquè Deum formaliter, ac reliquas personas Diuinæ. Sequela probatur, nam vi sua processionis formalis procedit solum ut amor, qui in sententia Caietani non est formaliter Deus, sed impulsus & affectio Dei, identicè tantum & subiectu Deus. Vnde vi sua processionis formalis non esset uniuocè persona Diuina cum Patre & Filio; nam vi sua processionis formalis non accipit eandem naturam Patris & Filii, sed proprietatem tantum naturæ. Hoc autem absurdum est, quoniam non saluatur æqualitas, quam Diuinæ personæ servare debent in propria constitutione personali, quæ sumitur ex propria origine, vi cuius una ponitur procedere perfectior alia. Præterea falsum est, quod Caietanus supponit, amorem non esse Deo essentiale, sed solum proprietatem, ab ipsis quasi natura fluentem. Contrarium enim docet S. Thomas. 1. p. q. 30. art. 2. ad 2. vbi amorem Diuinum ait esse coëssentiale Deo.

113. SECUNDÒ, quia hæc opinio non concludit, quod intendit. Intendit enim similitudinem in natura, quam habere debet genitum cum generante, & concludit solum similitudinem intentionalem & in representando, quam per se tantum postulat Verbum intellectuale cum obiecto intelligibili. Minorem probo, nam de ratione Verbi, ut abstractum à creato & increato, solum est procedere simile obiecto intentionaler. Ergo de ratione Verbi, ut contracti ad increatum, est tantum procedere infinitè simile obiecto intentionaler. Antecedens patet, quia de

ratione Verbi intellectualis est representare obiectum intelligibiliter: hoc autem non dicit similitudinem naturalem, & in esendo cum obiecto, sed tantum intentionalem & in representando. Nam eam similitudinem per se tantum importat Verbum, quæ necessaria est, ut per eam perfectè cognoscatur obiectum; nam hæc tantum est per se requisita ad primarium munus Verbi: sed ad hoc sufficit sola similitudo intentionalis; nam omnia circumscripta, & hac tantum posita, ponit Verbum perfectè representatum obiecti. Consequentia vero probatur, quia Verbum, ut contractum ad increatum, per se non importat, nisi similitudinem intentionalem infinitam.

114. Hoc autem demonstro primò à posteriori sic. Verbum increatum non minus procedit ut Verbum Diuinorum personarum & creaturarum possibilium, quam ipsius Diuinæ essentia; cum non minus procedat ut perfectissima notitia personarum & creaturarum, quam essentia; sed respectu Diuinorum personarum & creaturarum possibilium, non importat, nisi solum similitudinem intelligibilem & intentionalem in representando: ergo neque respectu Diuinæ essentia per se importabit aliam similitudinem, quam intelligibilem & intentionalem in representando. Consequentia claret. Minor probatur, quia Verbum increatum non procedit simile in esendo paternitati, aut spirationi passione, vel creaturis; alioqui Verbum esset Pater, Spiritus sanctus & creatura naturaliter; quod est hereticum; sed solum procedit simile quoad esse intentionale, & in representando, quia procedit ut perfecta notitia omnium, quæ sunt in mente paterna. Ergo neque Verbum, ut contractum ad increatum per se importat similitudinem in natura, sed tantum in esse intentionali cum obiecto intelligibili.

115. SECUNDÒ probatur à priori. Nam Verbum ex vi contractionis ad tales differentiam Verbi, eam tantum similitudinem per se poscit, quæ per se tantum facit ad perfectissimam notitiam talis obiecti: sed hæc est sola similitudo intentionalis cum obiecto intelligibili: ergo, &c. Maior patet, nam differentia per se est illa, quæ per se tantum requiritur ad tales speciem, ex tali genere & differentia constituendam: sed ad constituendam perfectissimam speciem Verbi increati sufficit infinita similitudo intentionalis cum ipso obiecto intelligibili: nam ea tantum similitudo per se requiritur ad constituendam speciem Verbi increati, quæ per se sufficit ad comprehendenda omnia, quæ sunt in memoria secunda Patris. Nam hæc est tota, & adæquata perfectio Verbi, exprimere in actu secundo, quicquid in actu primo dicit species intelligibilis; quia Verbum est adæquatus terminus ipsius: sed ad exprimenda omnia, quæ per modum speciei intelligibilis continentur

tinentur in memoria secunda Patris, non requiritur similitudo in natura, sed sufficit intentionalis. Nam hac tantum posita, & omni alia sublata, ponitur Verbum adquately expressum totius esse intelligibilis obiecti intellectus paterni: pater hoc respectu Diuinorum personarum, & creaturarum possibilium ad quas perfecte exprimendas sufficit sola intentionalis similitudo. Igitur quod Verbum Diuinum procedat simile in natura cum principio intelligenti, non habet formaliter ex vi propriæ differentiæ, quæ solum tendit ad infinitam similitudinem intentionalem; sed tantum ex subiecto, in quo reperitur, non secus ac amor ipse increat. 116.

Confirmatur, quia sicut Verbi est assimilare terminum obiecto intelligibili: ita Amoris est unire amantem obiecto amato: sed ex infinito amore non calculatur per se, nisi infinita unio intentionalis amantis cum amato; ergo ex infinita notitia non calculatur per se, nisi infinita similitudo intentionalis Verbi cum obiecto. Aut certè si ex infinita notitia per se calculatur similitudo in natura, etiam ex infinito amore calculabitur infinita unitas realis: & consequenter etiam amor vi sua processionis, ut increat. est, procederet similis in natura cum principio volente, ac proinde ut genitus & filius.

117. Quinta ratio est Suarez 11. de Trinit. cap. 5. & 6. Fasoli 1. p. quæst. 4. articul. 2. dubit. 1. & aliorum recentiorum Theologorum, qui nondum sua scripta prælo mandarunt. Hi autem eo probant processionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus Sancti, quia soli Verbo vi sua processionis communicatur intellectio, quæ est propria differentia & formale constitutum naturæ Diuinæ: Spiritui vero Sancto, vi sua processionis sola communicatur volitio, quæ non constituit, sed supponit naturam constitutam, eamque consequitur ut proprietas ipsius. Cum autem generatio sit formalis communicatio naturæ, eoque tendat, ut per eam genitum accipiat essentialē constitutionem genitoris, sola processio Verbi erit generatio, quia sola processio Verbi est formalis communicatio naturæ Diuinæ, qua natura Diuina est formaliter.

11. Quod autem intellectio sit propria differentia constitutiva naturæ Diuinæ, volitio vero sit sola proprietas consequens, inde probant: quoniam natura Diuina cum sit essentialiter viuens vita perfectissima; perfectissimus autem gradus vita sit vita intellectualis actualis, ipsa actualis intellectio erit formalis ratio constitutiva naturæ Diuinæ; quia hic est primus & perfectissimus gradus vita. Volitio vero & amor, cum sit quidam naturæ appetitus consequens intellectiōem, atq; adeo naturam ipsam perfecte constitutam in gradu vita intellectualis perfectissimæ, non potest

habere rationem formalis constitutiuī, sed proprietatis consequentis; eò quod formalis ratio constitutiva naturæ est illa, qua primo concipitur constitui in se, & essentia-liter distingui ab omni alio. Quia igitur soli Verbo ex modo, quo procedit, communicatur intellectio, solum Verbum erit genitum & Filius. Et quamvis etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamē ea non communicatur vi sua processio-nes formaliter, sed solum identiē & con-comitante, ut intrinsecè inclusa in ipsa volitione, quæ ei tantum communicatur formaliter vi originis, non dicitur filius & genitus, nec eius processio generatio; quia hēc est productio per se primō ordinata ad communicandam naturam.

119. Confirmant, nam ratio volitini actualis in Deo præsupponit rationem intellectiū: igitur nequit eius essentia per viram que rationem quæ primō constitui. Ante-dens constat tum in rebus creatis: tum quia volitio essentialiter est ad cognitum ut sic. Consequens vero probatur, nam si intellectio & volitio actualis quæ primō essentiam Dei constituerent, sequeretur, intellectiōem & volitionem esse unum simplici-
sum conceptum unius & eiusdem diffe-
rentiæ, essentialiter constituentis naturam; ac proinde cum volitio suapte natura præ-
supponat intellectiōem, idem præsupponeret seipsum; idemq; simul foret prius & posterius se ipso; quod implicat.

120. Sed contra primō. Quoniam hēc ratio falsam supponit doctrinam de consti-
tutuō naturæ Diuinæ, quod ex Patribus, &
S. Thoma supra probauimus, non esse so-
latum intellectiōem, sed ipsum esse secun-
dum totam latitudinem essendi.

121. SECUNDÒ, ex hac sententia sequitur, quod contra præcedentem rationem intuli-
mus, nempè Spiritum Sanctum vi sua pro-
cessionis non esse quæ Deum, ac Filium;
imò vi sua processionis non esse formaliter
Deum, sed tantum proprietatem Dei; pro-
inde vi sua formalis constitutionis persona-
lis non esse uniuocè personam Diuinam
cum reliquis; nec procedere ut aequalē
cum alia persona procedente; nec processio-
nem Spiritus Sancti dici posse processionem
Dei, quia non tendit formaliter ad com-
municandam Deitatem, sed tantum pro-
prietatem Dei: processio autem denomi-
natur talis formaliter ab eo, quod forma-
liter communicat.

122. TERTIÒ sic argumentor. Spiritus Sanctus vi sua processionis formalis produ-
citur ut hypostasis Diuina: ergo vi sua pro-
cessionis formalis producitur ut subsistens in
natura Diuina: ergo vi processionis formalis
communicatur illi natura Diuina. Ante-
dens pater, nam quicquid est terminus
per se productionis, per se procedit vi pro-
ductionis. Sed hypostasis Spiritus Sancti
est per se terminus sp̄itionis passiæ,
cum sit ipsa spiratio passiva in factō esse:

ergo

ergo per se vi suæ processionis producitur ut hypostasis Diuina. Posterior consequentia primi enthymematis constat: nam si vi suæ processionis formalis Spiritus Sanctus procedit, ut immediate subsistens in natura Diuina; ergo vi suæ processionis formalis accipit naturam Diuinam. Prior verò consecutio, in qua tantum versatur difficultas, sic probatur. Omnis hypostasis immediatius ordinatur ad naturam, quam ad proprietates naturæ. Sed per aduersarios volitio est proprietas naturæ: ergo hypostasis Spiritus Sancti vi suæ processionis formalis, non procedit, ut immediate subsistens in volitione, sed in natura ipsa Diuina. Consequentia claret, nam terminus vi suæ processionis procedit secundum ordinem, quem per se & formaliter includit: Igitur si hypostasis per se immediatè ordinatur ad naturam, & non ad proprietates naturæ, vi suæ processionis procedit, ut immediate subsistens in natura, & non in volitione, quam est proprietas naturæ. Maiorem ostendo. Nam hypostasis est complementum substantiale naturæ, cum qua facit unum substantiale in ratione suppositi perfectè operatiu; ergo prius, & immediatius respicit naturam, cum qua constituit unum substantiale perfectè operatiuum, quam proprietatem naturæ, cum qua non constituit unum substantiale, sed unum quasi per accidens.

123. Confirmatur. Nam ea ratione hypostasis respicit naturam, quam natura respicit hypostasim: sed natura prius & immediatius respicit hypostasim, quam proprietates: ergo & hypostasis prius & immediatius respicit naturam, quam proprietates. Maior patet, quia nequit natura prius respicere suam hypostasim, quin etiam hypostasis prius respiciat suam naturam, quoniam correlativa sunt simul natura. Minor probatur tum in rebus creatis, in quibus natura per prius respicit suam hypostasim, quam proprietates: ergo etiam in Diuinis. Nam ideo aduersarij docent, volitionem esse proprietatem naturæ Diuinæ, quia ea etiam est proprietas naturæ creatæ: ergo etiam docere debent, per prius naturam Diuinam respicere suam hypostasim, quam suas proprietates; quia etiam natura creatæ prius respicit hypostasim, quam proprietates. Tum quia natura Diuina constituit magis unum cum hypostasi, quam cum proprietate: sed id prius & immediatius respicitur à natura, quod constituit magis unum cum illa: ergo &c.

124. Argumentor 4. Nam, ut constat ex Ioanne Theologo latino in Concilio Florentino sess. 18. & 19. & omnibus Scholasticis cum Magistro in 1. dist. 7. ad productionem Spiritus Sancti, non solum per se concurrit voluntas, sed etiam natura, ut principium communicativum. Etenim principialis forma, quam tam Pater, quam Pa-

ter & Filius est principium communicativum ad intra, est ipsa natura Diuina, quam cum intellectione ad gignendum Filium, quam cum volitione ad spirandum Spiritum Sanctum immediatè concurrit. Ego vi processionis non minus communicatur natura Spiritui Sancto, quam Filio. Consequentia probatur, nam id vi processionis communicatur termino, quod est per se principium communicationis termini: igitur si natura Diuina est per se principium communicationis sui respectu Spiritus Sancti, per se vi originis illa communicatur Spiritu Sancto.

125. Ad fundamentum aduersariorum patet ex supra disputatis de constitutio Dei. Ad confirmationem nego consequentiam. Ad cuius probationem respondeo intellectionem & volitionem esse quidem unum simplicem conceptum, sed virtualiter diuisibilem: & ratione huius virtualis diuisibilitatis non repugnat, quin idem ratione presupponat se ipsum; sique se ipso prius & posterior secundum diuersas perfectiones, quas virtualiter includit. Nam etiam per aduersarios volitio supponit intellectionem: & rursus intellecō, ut comprehensiva est omnium attributorum Diuinorum, quo pacto est formale constitutum Dei, ratione supponit volitionem; quia ut sit comprehensiva volitionis, deber illam presupponere in ratione obiecti. Igitur non implicat, ut eadem perfectio ob virtualem sui diuisibilitatem sit conceptibilis prior, & posterior secundum diuersas rationes.

126. Sexta ratio est aliquorum apud Ruiz disp. 8. sect. 4. ideo Verbum esse genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbo vi suæ processionis immediatius communicatur natura, quam intellecō: contrà verò Spiritui Sancto vi suæ processionis immediatius communicatur amor, quo mediante deinde communicatur natura. Sed contrà: nam vtrique eodem modo communicatur natura, Verbo quidem mediante intellectione; Spiritui Sancto verò mediante amore. Etenim id communicatur immediatius, quod est immediatior via respectu termini. Sed immediatior via respectu Verbi, & Spiritus Sancti est intellecō & volitio: nam Pater intelligendo gignit Verbum; & vtrq; amando spirant Spiritum Sanctum.

127. Septima ratio est Bartholomæ Torrez i. p. q. 27. artic. 2. Vazquez disp. 113, cap. 7. & disp. 145. cap. 5. Afferentium, ideo solum Verbum, & non Spiritum Sanctum esse genitum, quia solum Verbum vi suæ processionis procedit non modò simile in natura cum principio producente, quomodo etiam procedit Spiritus Sanctus, sed etiam procedit ut imago ad representandum expressa. De ratione autem Filij, ut Filius est, non solum est produc similem in natura, sed etiam ut imaginem ad representandum suum principium. Maior constat, nam solum Verbi est, non autem amoris

amoris repræsentare, quia solius Verbi est, procedere vt speciem declaratiuam obiecti intelligibilis intellectui dicenti & intelligenti: amoris autem tantum est, procedere vt impulsu voluntatis in rem astatam.

128. Confirmatur 1. Nam si Spiritus sanctus procederet, vt imago ad repræsentandum expressa, alicui intelligenti deberet repræsentare: at nulli intelligenti repræsentat, non Patri aut Filio, quia neuter seipsum intelligit Spiritu sancto, nec tanquam forma, nec tanquam termino intellectuonis; nec sibi ipso, nisi quatenus sua intellectuione essentiali intelligit se, & reliquas personas in seipso; nec alicui intellectui creato; non viatori, vt patet; non beato, quia qui videt tres personas, non videt unam repræsentatam in alia, sed omnes eque primò: igitur nulli repræsentat. At Verbum omnia intelligibilia repræsentat Patri, non tanquam forma, quia Pater non intelligit naturam sapientia vt forma, sed tanquam terminus paternæ intellectuonis. Minor primi syllogismi probatur, tum quia humanis nullus filius est, qui patrem non repræsentet, quod adeo verum est, vt etiam id reperiatur in æquiuoca generatione muli. Et licet etiam pater filium repræsentet, non est tamen illius imago, quia imago est similitudo originem habens ab eo, quem repræsentat. Tum quia eò magis, aut minus aliquis dicitur filius, non quod magis, aut minus est homo, sed quod magis, aut minus patrem repræsentat. Ergo perfectio filiationis non crescit ex perfectione substantiæ, sed ex perfectione similitudinis repræsentantis & exprimitis suum principium.

129. Confirmatur secundò, nam ignis productus procedit similis in natura igni producenti, quia tamen non procedit vt imago ad illum repræsentandum expressa, non dicitur filius: ergo licet Spiritus sanctus vi sua originis procedat similis in natura principio producenti, quia tamen vi eiusdem non procedit, vt imago ad illud repræsentandum expressa, non dicitur filius.

130. Sed contrà. Nam cum aduersarij dicunt, de ratione filij esse, vt procedat per modum imaginis ad repræsentandum expressæ, vel intelligenti de imagine, & repræsentatione intentionalis, vel de imagine, & repræsentatione naturali. Primum in ipsorum sententia dici non potest, tum quia hæc non reperitur in filio creato: at ipsi docent, hanc imaginis rationem communem esse cum genito creato. Tum quia hæc ratio imaginis non requirit unitatem in natura cum obiecto, ad quod repræsentandum exprimitur, vt patet in verbo creato, quod est vera imago intellectuæ, diuersæ tamen naturæ ab illa: at ratio filij essentialiter postulat unitatem saltem specificam naturæ cum principio producente.

131. Si autem dicatur secundum, sequitur, quod etiam Spiritus sanctus vi sua originis procedat vt filius. Sequelam probo, nam per aduersarios procedere vt filium, est vi sua

originis procedere vt imaginem ad repræsentandum naturaliter expressam: sed per eos Spiritus sanctus vi sua originis procedit vt similis in natura cum principio producente: ergo vi sua originis procedit vt filius, nam procedere vi sua originis vt imaginem naturaliter ad repræsentandum expressam, non est aliud, quæ productum vi sua productionis accipere candem naturam producentis, ratione cuius productum aptum est repræsentare suum producens. Sed hoc ipso, quod productum vi sua productionis accipit candem naturam producentis, vi eiusdem naturæ fit aptum repræsentare suum producens: ergo. Maior probatur, quia nec de ratione imaginis naturalis est, actu repræsentare, sed tantum posse repræsentare. Nam si nullus esset intellectus creatus, adhuc equus productus esset filius & imago equi producentis, vt concedit ipsemet Vasquez. Nec dici posset, illum actu repræsentare intellectui Diuino, quia Deus non cognoscit equum producentem in ipso equo producto, sed utrumque in seipso, Neque etiā requiritur, vt imago sit ob peculiarem finem ab agente expressa: nam sufficit ipse finis & intentio naturæ, que in ipso operante producto elucet, quotiescumque vi sua productionis effectus procedit similis in natura cum principio producenti, quod etiam concedit Vasquez. Minorem ostendo. Quoniam productum fit aptum repræsentare suum producens formaliter per similitudinem naturæ, quam media productione accipit à producente. Nam per id productum fit formaliter aptum ad repræsentandum suum producens, per quod fit simile illi: fit autem productum simile producenti ratione naturæ communis: ergo vi talis naturæ fit productum aptum ad repræsentandum suum producens. Igitur si Spiritus sanctus vi sua processionis formalis accipit candem naturam producentis, vi sua processionis est formaliter aptus ad repræsentandum naturaliter suum producens.

132. Responder Vasquez disp. 113. cap. 8. in humanis ex eo solum dici aliquem filium, quia habet candem naturam producentis. Nam in ea solum est fundamentum relationis imaginis, in quo sufficienter salutatur ratio filij, at verò in Diuinis sola similitudo naturæ producti cum producente non sat est ad rationem filij, quia hæc sola non est sufficiens fundamentum relationis imaginis; quia hæc in Deo non resultat ex sola identitate naturæ, sed ex illa, & ex proprietate personali, quæ nata est repræsentare: hæc autem est sola proprietas Verbi, per intellectum producta, non autem proprietas Spiritus sancti producenda per voluntatem.

133. Sed contrà: quoniam, vt probatum est, relatio quæ constituit filium vt sic, non est relatio imaginis intentionalis, sed naturalis, quæ constituit in sola participatione naturæ cum producente. Sed tam Verbum, quæ Spiritus sanctus vi sua originis participat candem naturam cum producente: ergo uterque est filius. Confirmatur, nam ideo filius in

humanis habet fundamentum relationis imaginis, quia participat eandem naturam productentis: sed etiam Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum productente: ergo. Et ratio à priori est, quoniam ad rationem imaginis naturalis duo tantum requiruntur, & unitas naturæ, sive specificæ, sive numericæ, & realis distinctio producti à producente. Primum requiritur ut ratio formalis representandi, nam ratio representandi est unitas & conuenientia in eadem natura. Secundum ut pura conditio: nam ratio distinctionis est ratio diuersitatis, quæ non potest esse per se formalis ratio representandi, sed conditio tantum, quæ posita, tota ratio representandi saluat in sola unitate naturæ. Cum igitur Spiritus sanctus vi suæ originis accipiat eandem naturam cum reali distinctione à producente, erit vera imago naturalis sui productentis, non minus quam Verbum ipsum. Nec refert, quod Verbum vi suæ originis personalis procedat per imago intentionalis ad representandum intelligibiliter expressa, quo pacto non procedit Spiritus sanctus: quia hæc ratio imaginis impertinenter se habet ad imaginem naturalem, in qua tantum aduersarij collocant rationem filij ut sic.

134. Ex his patet ad oppositum fundamentum. Falsum quippe est, solum Verbum vi suæ processionis procedere per modum imaginis naturaliter representantis suum principium. Probatio vero maioris cum sua confirmatione solum probat de representatione intentionali & actuali, non autem de naturali & aititudinali, quæ sola per aduersarios est de ratione filij ut sic. Patet etiam ad utramque probationem minoris. Nam maior illa similitudo, quam filius habet erga Patrem, & non habet erga alios, oritur ex perfectiore participatione eiusdem naturæ dignitatis, quo perfectiore modo participat etiam Spiritus sanctus, dum vi suæ originis accipit eandem numero naturam productentis.

135. Ad secundam confirmationem respondō, non ideo ignem productum non dici filium ignis productentis, quia non procedit ut imago potius ignis productentis, quam alterius ignis non productentis: nam de ratione imaginis non est, ut sit similius suo principio, quam alijs, ut constat de filio creato, qui sæpe est similius alteri, quam Patri: sed ideo non dici filium ignis productentis, quia ratio filij non reperitur, nisi in sola imagine perfecti viuentis.

136. OCTAVA ratio est Richardi Victori-nilib. 6. de Trinit. à capite 18. Alensis 1. p. q. 42. memb. 2. & mēb. 3. art. 2. & q. 43. memb. 2. Maioris in 1. dist. 13. qu. 1. Francisci Zunigæ disp. 2. dub. 2. à membr. 9. Qui eo probant, Spiritum sanctum non esse Filium, quia non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri: atqui accipere naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri est de ratione Filij ut sic: ergo Spiritus sanctus, qui non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi

alteri, non est Filius. Maior cum consequentia patet. Minor, in qua tantum præsens controversia versatur, probatur primò, quia de ratione Filij est procedere in similitudinem eiusdem naturæ cum producente: natura autem non dicit nudam quidditatem viuentis, sed principium secundum producendi de sua substantia aliud suppositum viens.

137. Secundò probatur. De ratione Filij est procedere vniuocè conueniens cum principio producente, non solum in modo effendi, sed etiam in proprio modo operandi. Proprius autem modus operandi viuentis, ut distinguitur à proprio modo operandi non viuentis, est posse de propria substantia per principium coniunctum aliud viens sibi simile producere.

138. Tertiò: quod est de ratione Filij creati, & increati, est de ratione Filij ut sic: sed de ratione Filij creati, & increati est esse simile producenti in virtute producendi sibi simile in natura ergo talis similitudo in virtute producendi sibi simile in natura est de ratione Filij ut sic. Maior patet, quia quod est de ratione omnium inferiorum distributiuè, est de ratione immediati superioris. Minor probatur quoad Filium creatum. Nam Filium creatus essentialiter est animal genitum, cum extra naturam sentientem ratio Filij creati non reperiatur: sed de ratione animalis geniti est esse simile producenti in forma substantiali ab eo accepta; ergo & in principio intrinseco, & radicali communicandi naturam. Consequens claret, quia de quidditate formæ sensitiæ est esse principium radicale communicandi naturam.

139. Probatur eadem minor quoad filium increatum: tum quia ex Anselmo in Monologio cap. 16. quicquid de Deo prædicatur, quidditatiuè prædicatur: prædicatur autem de Filio Dei virtus spiratiua: igitur hæc est de quidditate Filij Dei. Tum quia ex probabili opinione, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, per locum intrinsecum sequeretur, non esse eundem numero filium, qui nunc est: ergo de ratione Filij Diuini est, ut ab eo procedat Spiritus sanctus, ac proinde ut sit similis Patri in virtute spirandi; atque adeo in natura ipsa communicanda. Tum quia similitudo cum Patre in virtute communicandi naturam, est idem cum Filio Dei, absque actuali distinctione ex natura rei; ergo est illi quidditatiua. Omnis quippe identitas actualis excludens omnem distinctionem ex natura rei, est essentialis & quidditatiua, quia nihil magis est essentialis, & quidditatiuum rei, quam res ipsa tota sibi absqueulla distinctione actuali ex natura rei.

Anselmus.

140. Quartò, probatur eadem sententia. Quod est de ratione filij creati, & non dicit imperfectionem, nec aliunde repugnat Filio increato, est de ratione Filij ut sic, sed esse simile Patri in natura fecunda ab eo accepta, est de ratione Filij creati, & non dicit imperfectionem, nec repugnat Filio increato; ergo. Maior declaratur, quia quod non dicit imperfe-

Richardus
Alensis.
Maior.
Zuniga.

imperfectionem, & est essentiale alicui perfectioni creatæ, est etiam essentiale simili perfectioni increatæ, habenti idem nomen & rationem: ut quod est de ratione scientiæ creatæ, & non dicit imperfectionem, est etiam essentiale scientiæ increatæ. Minor quoad primam partem constat ex ratione tertia, quoad secundam patet, nam de facto reperitur in Deo, in quo nihil est imperfectum, quoad tertiam est de fide, qua constat, Filium Dei esse similem Patri in eadem virtute spirandi, ac proinde in eadem virtute naturam communicandi. Confirmatur, nam esse similem Patri in natura fecunda, & virtute communicandi essentiam ab eo acceptam, essentialiter conuenit filio creato; & non ut distincto ab increato, alioqui non competenter filio in creato; ergo filio ut sic; atque adeo ut communici vtrique.

141. Quinto probatur. Quando nomen impositum ad significandam perfectionem creatam extenditur ad similem perfectionem increatam significandam, talis extensio fundari debet in aliqua maiore conuenientia essentiali, quæ sit inter rem creatam & increatam, ad quam significandam nomen ipsum extenditur; alioqui non esset ratio, cur magis ad unam, quam ad aliam perfectionem significandam extenderetur: ut nomen scientiæ, quod impositum fuit ad significandam scientiam creatam, extensum est ad significandam potius scientiam, quam bonitatem Dei ob maiorem conuenientiam essentialem, quæ est inter scientiam creatam, & increatam, quam non est inter eandem scientiam creatam, & bonitatem increatam. Id autem, in quo hæc maior conuenientia consistit, importatur tali nomine, ut iam extenso ex perfectione creatæ ad increatam, tanquam aliquid essentiale vtrique. Ergo id, quod nomine filij, ut extenso ex creato ad increatum, importatur, est essentiale vtrique. Hoc autem aliud esse non potest, quam virtus communicandi naturam; nam in hoc filius creatus conuenit cum Filio increato, & non cum Spiritu S. ergo hoc erit essentiale vtrique. Minor sublumpta probatur, quia nihil cogitari potest, in quo filius creatus magis conueniat cum filio increato, quam cum Spiritu S. quam prædicta virtus cum in reliquis æquè conueniat cum vtrique.

142. Sed contra hanc rationem primò. Nam posse generare extrinsecum est filio: constat in mulo, qui filius est, & tamen generare non potest. Neque dicas, mulum non posse generare proximè, posse autem remotè: & hoc sat esse ad rationem filij. Nam etiam non posset remotè, adhuc diceretur filius: quod sic probo, quia cum homines extenderunt hoc nomen, filius, ad significandam genituras muli, non habuerunt respectum, quod muli posset saltem remotè generare: nam hoc incertum erat, cum iam vocetur in item. Igitur cum extenderunt hoc nomen, filius, ad muli genituras significandam, non potuerunt per hoc nomen, filius, in mulo significare poten-

tiam ipsam remotam generandi, quæ ipsis dubia erat, sed aliquam rationem certam, in qua mulus conuenit cum reliquis filijs creatis. Atque adeo ratio filij non consistit formaliter in potentia remota generandi. Ratio verò est, quoniam formalis & adæquata ratio filij salvatur per hoc tantum, quod productum repræsenter producens per eandem naturam à producente acceptam, cui extrinsecum & posterius est, posse aliud sibi simile generare. Confirmatur, quia sicut Pater constituitur in esse Patris sola relatione genitoris ad genitum: ita filius in esse filij sola relatione geniti ad genitorem. Et sicut sublato omni respectu, manente tantum relatione genitoris ad genitum, maneret essentialis ratio Patris; ita sublato omni respectu, manente tantum relatione geniti ad genitorem, maneret essentialis ratio filij.

143. Secundò. Etiam si Filius Dei non esset productius Spiritus S. si tamen procederet per intellectum, ut nunc procedit, adhuc esset filius. Contrà verò etiam si Spiritus S. esset productius Verbi, si tamen procederet per Voluntatem, ut nunc procedit, non esset filius, sed Spiritus. Ergo nec filius est filius ex eo formaliter, quod Spiritum producit; nec Spiritus non esset filius ex eo formaliter, quod aliam personam sibi similem non producit. Consequens patet, Antecedens probo: nam filius increatus ex Aug. 7. de Trin. c. 2. eo est filius quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius: sed si filius non produceret Spiritum S. modò procederet per intellectum, ut nunc procedit, esset Verbum; est eniam Verbum formaliter per productionem intellectus: ergo adhuc esset filius, etiam si Spiritum S. non produceret. Vnde si Pater prius origine per voluntatem produceret Spiritum S. quam per intellectum simul cum Spiritu S. produceret Verbum, nec Spiritus esset filius, esto forer Verbi productius; nec Verbum desineret esse Filius, cum non desineret esse Verbum, esto Spiritus productius non esset.

144. Tertiò. Similitudo in proprio modo operandi Patris, ut Patris formaliter, non est de quidditate formalis Filij Dei: ergo nec similitudo in modo operandi eiusdem, ut spiratoris, erit de quidditate Filij Dei. Antecedens patet, nam proprius modus operandi Patris, ut Patris formaliter, est generare per intellectum, quem modum operandi non communicat filio. Consequens probatur, nam sicut Filius dicit solam relationem ad Patrem, ut Patrem formaliter: ita si similitudo in proprio modo communicandi naturam esset de ratione filij, ut filius est, deberet etiam ea, quæ est propria Patris ut Patris formaliter, esse de ratione filij: at hæc necessaria non est; igitur nec illa, quæ non est propria Patris, ut Patris formaliter. Consequens constat, quia filius debet representare Patrem ut Patrem formaliter: nam illum debet representare formaliter, à quo proxime formaliter producitur; producitur autem proximè & formaliter à virtute generativa, non à spiratiua; igitur illam, non hanc debet formaliter repræsentare.

145. Quartò. Adhuc Pater esset Pater, etiam non spiraret. Ergo etiam Filius esset Filius, etiam non produceret Spiritum S. Consequentia constat, nam implicat, esse Patrē absque Filio: sed sublata virtute spiratiua à Patre, adhuc Pater maneret Pater, atque adeo cū filio, & non cum virtute producendi Spiritum sanctum: quia sublata virtute spiratiua à Patre, tolleretur etiam à Filio, cū sit vna indivisibilis in utroque. Igitur Filius Dei non est formaliter filius per virtutem producendi Spiritum sanctum. Antecedens probo, quia Pater non est Pater formaliter per vim spirandi, sed per vim generandi: ergo adhuc sublata virtute spirandi, non tolleretur per locum intrinsecum virtus ipsa generandi.

146. Confirmatur primò, nam Paternitas constituit formaliter personam Patris, quam realiter distinguit à persona filij: spiratio verò actua nec constituit personam Patris, nec illam à Filio distinguit: Ergo sublata virtute spirandi à Patre, & consequenter à Filio, non tolleretur per locum intrinsecum, persona Patris, ac proinde nec persona filij. Consequentia elucet, quia constitutum formaliter pendet à solo constitutuio formalis, & à proprio termino per se: Sed formale constitutuum Patris est paternitas, eiusque terminus per se est sola filatio. Nam ille est terminus per se paternitatis, qui illi formaliter opponitur; at hic est sola filatio: nam spiratio actua, cū sit communis utriusque, non opponitur paternitati. Igitur sublata virtute spiratiua à Patre & Filio, adhuc maneret formale constitutuum Patris & Filij.

Patres in
Conc. Flor.
Scholastici.

147. Confirmatur secundò: Nam tam Patres in Concilio Florentino dum contra Gregos contendunt, Spiritum sanctum non solum à Patre, sed etiam à Filio procedere, quā Scholastici, cūm disputant, num Spiritus sanctus distingueretur à Filio, siab illo non produceretur, omnes supponunt, manere Patrem, ac proinde Filium, esto Spiritus à Filio non produceretur: solumque contendunt, non fore distinctionem inter Spiritum sanctum & Filium, si Spiritus sanctus à Filio non procederet. Nullus quippe per eam hypothesin supponit, destruiformaliter personam Patris, aut Filij; sed manente persona Patris, ac Filij, licet variata quoad solam proprietatem spirandi, quae est extra constitutionem personalem Patris ac Filij ut sic, solum querunt num saluatur in eo casu distinctione in Spiritum sanctum & Filium.

148. Quintò. Si esset aliquod viuens creatum, quod vniqa generatione adæquatè communicaret totam suam virtutem generatiuam, hic esset verus & proprius Pater; ergo per ordinem ad verum & proprium Filium: atqui talis Filius non esset communicatiuus naturæ, cū iam illa supponeretur per adæquatam generationem ipsi communicata: ergo ratio Filij essentialiter non postulat, vt possit naturam à Patre acceptā alteri communicare.

149. Sextò. Ex eo formaliter viuens creatum est Filius, quo procedit simile generanti in es-

entia: ergo ex eo formaliter viuens in creatum est filius, quo procedit simile producenti in essentia: ergo non ex eo formaliter est filius, quo procedit simile in natura secunda.

150. Negant aduersarij consequentiam. Quoniam essentia viuentis creati, quo quis alio praeciso, seipsa est radicale principium coniunctum producendi aliud viuens: at Deitas præcisè sumpta non est seipsa intrinsecum principium coniunctum producendi suppositum viuens, nisi determinata aliquæ relatione. Quare non eo ipso, quo viuens in creatum procedit simile in Deitate, procedit etiam simile in natura secunda, sed necesse est, vt procedat simile in essentia determinata relatione.

151. Sed contrà. Nam sicut per aduersarios, viuens creatum procedens simile in essentia principio producenti, licet sit proximè impotens ad communicandam naturam alteri defectu principijs proximi, vt mulus; adhuc dicitur verus filius: ita Spiritus sanctus procedens similis in essentia principio spiranti, licet impotens ad communicandam naturam alteri personæ, defectu vltioris termini producibilis, adhuc dicetur verus filius. Cū non minùs impossibile sit, vt viuens creatum communicet naturam alteri sine principio proximo essentialiter requisito; quam vt Spiritus sanctus communicet naturam Diuinam alteri supposito defectu vltioris termini producibilis.

152. Ad primum argumentum oppugnatae rationis nego minorem. Et ad probationem dico, conceptum naturæ viuentis saluarij per principium secundum operationum vitalium intra se.

153. Ad secundum nego minorem. Nam etiam proprius modus operandi viuentis est esse principium operationum vitalium vitæ sentientis, aut intelligentis, in quo satis est, vt Filius procedat similis genitori.

154. Ad tertium concedo, quod de ratione animalis geniti sit esse simile generanti in formâ accepta quoad essentialia: nego tamē principium radicale communicandi naturam esse essentiali animali, cū possit saluari perfecta ratio animalis per solum principium radicale operationum vitalium intra se, vt saluatur in Phænico.

155. Ad posteriorem probationem de Filio increato, ad primam probationem distinguo minorem: prædicatur virtus spiratiua de Filio Dei, qua Filius est, & nego; quā Spirator est, & concedo. Ad secundum verò nego consequentia: quia licet non esset idē numero Filius, qui nunc est, adhuc tamen esset Filius: sola enim numerica variatio non tollit essentiali rationem Filij, quae saluari potest in alio numero Filio.

156. Ad tertium concedo, vim spiratiuam esse quidditatiam Filio Dei, non quā Filius est, sed quā persona Diuina est prior origine per voluntatem; alioqui eadem virtus spiratiua nō posset esse quidditatia Patri, quia quod est proprium vnius personæ, vt talis, non po-

test

test esse proprium alterius, ut distinctiæ ab alijs personis.

157. Ad quartum argumentum neganda est minor. Ad confirmationem verò neganda est maior. Ad quintum nego minorem subsumptam. Ad cuius probationem mox constabit ex ratione nostra.

Auctoris ratio.

158. **R**atio igitur, quæ mihi post omnes mature examinatas occurrit, quæque doctissimis viris sapientiis in disputationibus agitata vehementer placuit, hæc est. Ideo processio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio, quoniam de ratione generationis perfecti viuentis est, ut per eam terminus productus procedat adæquatè similis principio producenti. At sola persona Verbi vi suæ originis procedit adæquatè similis principio producenti. Igitur sola processio Verbi, non item Spiritus sancti est generatio. Maior est Aristotelis 2. de anima text. 34. & 49. & 7. Metaph. cap. 8. vbi docet generationem viuentis esse *opus naturalissimum*, quo producens intendit facere aliud, quale *ipsum sicutem specie*. Est etiam S. Thomæ I. p. q. 27. art. 2. Syluij ibid. vbi ille ad generationem viuentis requirit adæquatam similitudinem termini procedentis cum principio producenti; ideoque docet, vermes, qui generantur in animalibus non esse genitos & filios, quia licet procedant similes in ratione generica cum principio producenti, non tamen procedunt similes in ratione specifica cum eodem principio producente. Eamdem docet Gabriel in 1. dist. 13. art. 1. vbi, *Generatio, inquit, strictè sumpta est producō, qua viuens ratione sua productionis præcisè producitur ut totaliter simile, & eusdem rationis cum producō, quantum ad omnia, excepta sola productione*. Eamdem indicat manifestè S. Thomas & Syluius 1. parte quæst. 27. art. 4. Cuius ratio à priori est quoniam generatio est producō a natura ordinata ad propagationem ipsius generantis. Vnde quod perfectius generans se communicat genito, cù perfectius se propagat in genito, quia intentio generantis est, quod omnia, quantum fieri potest, scipium conservare, ac vivere in genito: ergo quod perfectius generans se communicat genito, ed perfectius hanc naturæ propensione adæquat.

159. Pro minoris probatione suppono tria. Primum est, adæquatum principium Verbi & Amoris in diuinis non esse tantum natura, sed Verbi esse intellectum Patris, proximè constitutum per obiectum intelligibile, tanquam per proximum & formale specificatum; Amoris verò esse voluntatem Patris & Filij proximè constitutam per obiectum volibile, tanquam per formale specificatum. Sunt enim hæc principia vitalia, quæ ad operandū proximè constituantur per obiecta, tanquam per formas ultimè specificantes & completes principia ipsa operatiua. Vnde pro diuer-

sitate obiectorum diuersarum sunt operationum producōia. Cuius ea est ratio, quia illa essentialiter ordinantur ad obiecta in se ipsis exprimenda, vel diligenda: non possunt autem ea in ipsis vel exprimere, vel diligere, nisi illa in ipsis præhabeant. Quod sit, ut natura cum huismodi potentijs solum concurrat ut principium commune & quasi genericum, obiectum verò ut forma specifica contradistinctiua operationis unius ab operatione alterius.

160. Secundum est. Hæc obiecta, quæ veluti formæ specificæ constituant intellectum & voluntatem diuinam, non esse extrinsecos terminos distinctos ab intellectu & voluntate Dei, ut sunt in nobis, in quibus obiecta distinguuntur à potentijs; sed esse intinsecas perfectiones à parte rei identificatas cum intellectu & voluntate diuina; & hoc per se, quia per se in Deo intellectus & intelligibile, appetitus & appetibile sunt idem, teste Philosopho 12. Metaphys. Vnde eadem Deitas est quasi subiectum intellectus & voluntatis diuinæ, cum unoquoque cōcurrentis ut communis principium communicatum ad productionem Verbi & Spiritus sancti, & simul obiectum ultimè constitutus, tum intellectum, ut species intelligibilis sui, personarum, & creaturarum possibilium; tum voluntatem ut obiectum appetibile sui, personarum, & creaturarum possibilium.

161. Tertium est. In his potentijs ultimis per obiecta ad operandum constitutis duplice considerari perfectionem, utramque essentialis, & per se ad operandum requisita: alteram quasi genericam naturam cum utroque principio intellectivo scilicet, & voluntuo immedieto & naturaliter concurrentis; alteram quasi specificam & differentiam ipsius obiecti, cum utroque etiam principio intentionali concurrentis. Nam sicut unumquodque principium per se constat ex natura & obiecto; ex natura tanquam ex ratione generica & communi; ex obiecto tanquam ex ratione specifica & propria: ita duplē in se continet perfectionem, & naturalem ipsius naturæ, & intentionalem ipsorum obiectorū. Nam sicut naturæ est, se communicare naturaliter; quoniam obiectum ut obiectum formaliter non postulat esse in termino producto secundum esse naturale, sed tantum secundum esse intentionale. His adnotatis,

162. Probatur minor nostra rationis, in qua sita est præsentis rationis difficultas, hoc pacto. Verbum Diuinum non solum procedit simile naturaliter principio remoto, & quasi generico naturæ: sed etiam intentionaliiter principio proximo & quasi specifico obiecti intelligibilis; quia non solum procedit consubstantiale principio producenti, sed etiam expressum, & declaratum obiecti intelligibilis, à quo tanquam à forma specifica & ultima essentialiter constitutua ipsius principij producentis exprimitur. Est enim, Verbum ex vi suæ formalis originis similitudo

Aristoteles.

S. Thomas. Syluius.

Gabriel.

S. Thomas. Syluius.

obiecti intelligibilis ad ipsum intentionaliter repräsentandum expressa. Spiritus vero sanctus, licet vi sua originis procedat naturaliter similis principio remoto & quasi generico naturae, quia vi sua formalis originis non minus quam Verbum procedit consubstantialis principio spiranti; quia procedit ut Amor increatus, qui non minus quam intellectio est de essentia Dei; non tamen procedit similis intentionaliter obiecto intelligibili, a quo tanquam ab ultima, & specifica forma essentialiter constitutiu principij spirantis procedit; quia non procedit ut intellectualis imago ad suum principium intentionaliter repräsentandum expressa; sed ut vitalis impulsus ad obiectum diligendum productus.

163. Cuius discriminis ratio à priori est, quia intellectus fit proximè secundus ad operandum per speciem intelligibilem obiecti, quæ essentialiter ordinatur ad gignendum Verbum, ut intentionalem imaginem, & expressam similitudinem ipsius obiecti; mediante qua intellectus fit ipsum intelligibile in actu, iuxta illud Philosophi: *Animus intelligendo fit omnia*. Voluntas vero fit proximè operativa per expressam notitiam obiecti intelligibili, quæ cum sit ipsa formalis similitudo obiecti, non ordinatur ad aliam formalem similitudinem exprimendam, sed ad inclinandum duntur appetitum ad obiectum diligendum iam cognitum, & expressum. Igitur sola processio Verbi; non autem Spiritus sancti est generatio. Consequens patet, nam generatio est, qua productum procedit adæquatè simile producenti, non solum in ratione generica, sed etiam in ratione specifica; ideo enim productio Verbi non est generatio, quia per eam productum non procedit adæquatè simile producenti secundum utramque similitudinem genericam & specificam, sed tantum secundum rationem genericam animalis. Adæquata autem similitudo in his principiis vitalibus non est sumenda penes naturam tantum, quia hæc est solum principiū cōmune, & genericum æquale concurrens cum utramque potentia; sed etiam penes obiecta, quæ sunt ultime formæ specificæ constituentes, & distinguētes huiusmodi principia, quæ vitalia sunt formaliter. Ergo sola productio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio: quia solum Verbum procedit adæquatè simile principio producenti, & secundum rationem genericam naturam, & secundum rationem specificam obiecti, & secundum similitudinem naturalem essentialiter requisitam. Eamdem rationem indicat Scotus quodlibeto 8. in fine, ubi docet filium ex vi sua processionis esse notitiam actualem declaratiuam omnis obiecti intelligibilis, quod in memoria Patris continetur. Eandem rationem repetit in 1. dist. 10. §. contra idem est principium, & dist. 2. q. 7. Eandem rationem innuit Aureol. in 1. dist. 27. p. 2. art. 3. §. refat ergo, ubi ex eo, quod in Diuinis filiis fit intellectualis, docet, de ratione ipsius esse, ut procedat tanquam notitia declarativa Patris manifestans ea, quæ quasi latebant in memoria secunda ipsius; ac per hoc distinguuntur a Spiritu sancto, qui tametsi procedat per omnia simili Patri & Filio in naturalibus, quia tamen non procedit, ut imago ad repräsentandum suum principium, sed ut amorosus impulsus, non dicitur filius.

164. Confirmatur primò: Quia Filius debet procedere ut imago expressiva omnium, quæ essentialiter constituant principium, à quo ipsa procedit. Solum Verbum Diuinum procedit ut imago expressiva omnium, quæ essentialiter constituant principium, a quo ipsum procedit; Ergo solum Verbum est Filius. Maior conceditur ab omnibus. Minor

probatur, nam tam in principio intellectivo, quam in principio volitivo duo sunt per se primò constituentia, & natura, & obiectum. Solum Verbum vi sua originis procedit & ut imago naturalis ad repräsentandam naturam, & ut imago intentionalis ad exprimendum obiectum intelligibile. Spiritus sanctus vero vi sua originis solum procedit ut imago naturalis ad repräsentandam naturam principij spirantis, non autem obiectum ipsum diligibile, quod est formale constitutiu principij spirantis. Etenim in amore non cognoscitur obiectum amatum, sicut in Verbo obiectum intelligibile, quia amor non est intellectualis manifestatio & expressio obiecti, sicut est Verbum, quod vi sua habet repräsentare & exprimere obiectum intelligenti, etiamsi obiectum in se ipso formaliter non contineat.

165. Confirmatur secundò: Generatio continere debet perfectam similitudinem gignentis: Atqui sola productio Verbi continet perfectam similitudinem Patris gignentis: quia non solum continet similitudinem naturalem, sed etiam intentionalem, nam hæc per se spectat ad ultimum & specificum complementum generationis intellectualis ut sic. Quin inter omnes generationes perfectissimam esse intellectuale; nomenque ipsum generationis per prius dici de generatione intellectuali, quam materiali docet Aureol. in 1. dist. 9. p. 1. a. 2. tametsi in Deo non solum sit generatio intellectualis quoad similitudinem intentionalem, quæ sola non sufficeret, ut constat in creatis; sed etiam quoad naturalem, quæ simul cum intentionalí constituit perfectam generationem viuentis intellectualis.

166. Hanc nostram rationem breuiter attigit S. Thom. 1. p. q. 27. art. 2. & 4. contra gentes c. 11. inde probans, processionem per intellectum, non autem per voluntatem, in Diuinis esse generationem, quia in Deo conceptio intellectus est similitudo rei intellectæ, & in eadem natura existens cum ipso Deo dicente. Quibus verbis utramque similitudinem expressit, & intentionalem, & naturalem ad intellectualem filium essentialiter requisitam. Eamdem rationem indicat Scotus quodlibeto 8. in fine, ubi docet filium ex vi sua processionis esse notitiam actualem declaratiuam omnis obiecti intelligibilis, quod in memoria Patris continetur. Eandem rationem repetit in 1. dist. 10. §. contra idem est principium, & dist. 2. q. 7. Eandem rationem innuit Aureol. in 1. dist. 27. p. 2. art. 3. §. refat ergo, ubi ex eo, quod in Diuinis filiis fit intellectualis, docet, de ratione ipsius esse, ut procedat tanquam notitia declarativa Patris manifestans ea, quæ quasi latebant in memoria secunda ipsius; ac per hoc distinguuntur a Spiritu sancto, qui tametsi procedat per omnia simili Patri & Filio in naturalibus, quia tamen non procedit, ut imago ad repräsentandum suum principium, sed ut amorosus impulsus, non dicitur filius.

167. Eadem ratio colligitur ex sacra Scriptura, quæ Filium appellat *imaginem*, ad Colossenses 1. secundum ad Cor. 4. Sapientiae 7. eiusque

Aureolus.

S. Thomas.

Scotus.

Aureolus.

Ad Col. 1.
1. ad Cor. 4.

eiusque processionem vocat sinceram emanationem claritatis omnipotentis Dei, ibid. Sapient. 7.

168. Eeandem docent Patres. August. 7 de Trinit. cap. 2. *Eo*, inquit, *Filius, quo Verbum; & eo Verbum, quo Filius.* At Verbum intellectualē reduplicat imaginē. ergo. Anselmus in monologio cap. 53. *Sicut, inquit, Verbum max ut consideratur, se prolem esse eius, à quo procedit evidenter probat, promptam referendo parentis imaginem: sic amor aperie se prolem negat, quia dum à Pare & Filio procedere intelligitur, non statim perspicuam exhibet se contemplanti eius, ex quo est similitudinem.* Vbi manifeste loquitur de similitudine intentionalis, nam hanc ut propriam vi suæ originis habet Verbum, quam statim exhibet Patri contemplanti. Nazianzenus Oratione 4. de Theologia: *Filiū appellat natura paternæ declarationem: Brevis, inquit, & compendiosa, faciliusque paterna natura declaratio est Filius.* Declarat autem Filius aeterni Patris naturam, intelligibiliter illam representando. Nam ceterum etiam Spiritus sanctus per identitatem naturæ naturaliter declarat aeterni Patris, natique naturam. Athanasius sermone de sanctissima Dei para, docet Filium esse characterem, & speciem substantiae Patris, *Per quam, inquit, ipse Pater exprimitur, & representatur. Ut enim annulo signatorio species aliqua effiguratur, quam nos imaginem expressam & sigillum appellamus, si nihil deficiat ab exemplari suo: ita quoque Filius &c.* Cyrilus lib. 3. Thesauri. cap. 1. *Quemadmodum si quis, inquit, depicat Regis imaginem videret & miratus pulchritudinem imaginis, ipsum regem videre desideraret, iare utique imago ad eum diceret: qui me videt, Regem videt: Ego & Rex unum sumus; quantum ad exactam similitudinem ego in Rege; & Rex in me est. sic & Filius &c.* Basilus epist. 43. ad Gregorium Nyssenum docet, Patris hypostasis in ipsa Filii hypostasi cognosci. Quod est proprium intelligentialis imaginis.

169. *Obiectus 1.* De ratione Filij Dei non est, ut procedat similis cum Patre in principio communicandi naturam: ergo nec de ratione eius erit, ut procedat similis in obiecto intelligibili. Consequentia probatur, quia non minus de ratione Patris Diuini est communicare suam naturam, quam esse similem obiecto intelligibili: ergo si de ratione Filij non est, ut procedat similis in uno, nec de ratione eius erit, ut procedat similis in altero. Respondeo negando consequentiam, nam de ratione Filij increati, non est, ut procedat similis in notionalibus, sed tantum in essentialibus cum principio producenti. Communicare autem naturam proxime conuenit Patri notionaliter, non essentialiter: esse vero simile obiecto intelligibili conuenit Patri essentialiter, non notionaliter. Minor constat, nam communicare naturam conuenit Patri proxime ratione relationis: esse vero simile obiecto intelligibili conuenit Patri rationis intellectus essentialis. Maior probatur, nam alioqui de ratione Filij incre-

ti est procedere similem Patri in ipsa Paternitate. Nec refert, quod Pater habeat, alium modum communicandi naturam per spirationem Filio communicabilem; quia hunc non habet ut Parer, sed ut Spirator, cum tamen ut Patri formaliter respondere debat Filius. Ratio vero est, quia notionalia sunt propria, & individualia personæ, quæ ex vi processionis non communicantur naturaliter, essentialia vero sunt communia; similitudo autem inter genitum & genitorem non spectatur penes individualia & propria, sed penes essentialia & communia.

170. *Obiectus 2.* Intelligibile non constituit essentialiter intellectuum Dei. Ergo Verbum Diuinum procedens simile intelligibili, non procedit simile producenti quoad essentialia. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia intelligibile, non solum est essentialia Diuina, sed etiam creature possibilis, sed haec non constituant essentialiter intellectuum Dei; implicat enim creatum essentialiter constitutere increatum. Respondeo negando antecedens. Ad probationem distinguo maiorem: creature possibilis sunt intelligibile Diuini intellectus, quoad esse naturale earum; nego. Quoad esse intentionale; concedo. Sed ut sic non constituant essentialiter intellectuum Dei, nego minorem. Quia ut sic, creature sunt ipsa creatrix essentialis, ut species, & intelligibilis similitudo earum. Vnde sicut Deus est essentialiter species creaturarum, ita in ratione intellectus constitutus per aliquid sibi essentialiter. Ergo Verbum procedens simile Deo in obiecto intelligibili creature, procedit simile quoad aliquid essentialis principio producenti.

171. *Obiectus 3.* Obiectum intelligibile non est formaliter viuens. Ergo non potest esse proximum principium specificum generationis. Consequentia constat, quia generatione debet esse à principio proximo viuente. Antecedens probatur, quia obiectum, ut obiectum extrinsecum est intelligenti: principium autem viuens debet esse intrinsecum viuenti. Respondeo duplex est obiectum intelligibile, unum extinsecum, alterum intrinsecum. Concedo antecedens de intelligibili extrinseco, nego de intrinseco, qualis est essentia angelorum respectu eiusdem angelorum intelligentis. Deo autem intelligenti nullum obiectum, neque creatum, neque increatum extrinsecum est. Nam ipsum et creature possibilis intrinsecæ sunt Deo intelligenti in ratione obiecti intelligibilis per eam intelligentem similitudinem: est enim Deus teste S. Thoma, intelligentis similitudo rerum omnium.

172. *Obiectus 4.* Etiam Spiritus S. vi suæ processionis procedit similis producenti, utraque similitudine naturali, & intentionalis, quia vi suæ processionis accipit naturam Diuinam, cum qua est utraque similitudo essentialiter coniuncta. Respondeo negando antecedens; quia, ut recte notat Caetanus 1.

S. Thomas.

Caetanus.

p. q. 35. art. 1. ad hoc, vt terminus vi suæ originis procedat similis produceanti, non sufficit, vt quomodo cunque origo terminetur ad simile, sed necesse est, vt terminetur ad simile formaliter & per se. Processio autem Spiritus sancti non est ad simile intentionaliter formaliter & per se, sed concomitante ob concomitantiam cum amore, ad quem per se tantum origo Spiritus S. terminatur.

173. *Obijcies 5.* Similitudo est principium amoris: ergo si Spiritus sanctus procedit vt Amor, procedit vt similis per se. Respondeo distinguendo antecedens: est enim similitudo principium Amoris, in quantum mouet appetitum vt bonum: bonum autem & finis non est principium producendi simile, sed tantum inclinandi ad simile. At in Verbo similitudo est principium producendi simile, quia est principiū producendi Verbum, quod est ipsa expressa similitudo obiecti. Legatur S. Tho. I. part. q. 27. art. 4. ad 2. & Sylvius ibid.

174. Instabis, Spiritus S. procedit vt terminus perfectissimi amoris amicitiae. De ratione autem amoris amicitiae est vel facere, vel saltem supponere simile in natura. Ergo Spiritus sanctus vi suæ processionis formaliter procedit vt similis in natura cum principio producente. Respondeo primò de ratione amoris esse facere, vel supponere similitudinem inter ipsos amantes. Amantes autem in Diuinis sunt PATER & FILIUS, ex quorum mutuo amore procedit Spiritus sanctus, vt terminus talis amoris. Vnde ex allato argumento solum sequitur, similitudinem tantum deberet esse inter Patrem & Filium sese mutuo diligentes. Secundò dico, Spiritui sancto communicari similitudinem ei proportionatam, quæ est sola similitudo in natura.

175. *Obijcies 6.* Voluntas vi sua habet unire se obiecto amato. Ergo infinita voluntas infinito modo se vniat amato: sed infinita vno calculat perfectam identitatem amantis cum amato. Ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit plus quam similis obiecto amabili, cum vi suæ originis procedat vt idem cum illo. Respondeo, ex hoc tantum calculari infinitam vniōnem affectuam, non autem naturalem cum obiecto amabili, quæ ad generationem non sufficit, cum neque sit per similitudinem naturæ, neque per expressionem obiecti, sed tantum per infinitam inclinationem & impulsum ad illud.

176. Instabis, Spiritus sanctus procedit vt vitalis inclinatio ad obiectum: Sed hæc est quedam obiectiva similitudo: ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit vt similis obiecto. Resp. negando minorem. Etenim obiectiva similitudo sufficiens ad representandum intelligibiliter obiectum, & clementialiter requisita ad generationem intellectualem est illa, in qua exprimitur intentionaliter obiectum, qualis nō est amor, in quo nullo modo exprimitur obiectum, cum non sit ratio cognoscendi, sed tantum inclinandi ad obiectum. Quod autem talis similitudo requiratur ad generationem intellectualem inde constat,

quoniam sicut de ratione geniti, vt sic est, representare genitorem: ita de ratione geniti intellectualem est representare intelligibiliter genitorem: atqui sola illa similitudo representat intelligibiliter genitorem, quæ est ratio cognoscendi genitorem, & in qua ipse genitor intentionaliter exprimitur. Talis autem similitudo non est amor, qui nec est ratio cognoscendi obiectum amabile, nec in ipso exprimitur natura ipsius obiecti amabilis.

177. *Obijcies 7.* Omne agens producit sibi simile in forma, per quam agit: ergo voluntas Diuina producit sibi simile. Respondeo Ferrar. 4. contra gentes c. 19. §. *huius evidentia*, distinguendo de similitudine, vel secundum conuenientiam, vel secundum proportionem. De prima negat, de secunda concedit antecedens. At hæc non sat est ad generationem, quæ requirit similitudinem secundum conuenientiam specificam formæ, quæ in principijs vitalibus deflumenda est ex obiecto.

178. *Obijcies 8.* Productio Spiritus sancti habet quidquid est formale in generatione humana; ergo est generatio. Consequentia constat, quia non aliunde Patres Diuinam generationem colligunt, quam ex humana. Antecedens probatur, quia generatio humana est tantum via ad communicandam naturam producentis productio: hoc totum habet productio Spiritus sancti; ergo. Respondeo. Nego Antecedens, quamvis id concedat Aliacensis, nam quod est formale in generatione humana, est adæquata similitudo producendi cum producente, quam adæquationem non habet Spiritus sancti productio. Quia licet conueniat cum generatione humana in communicatione naturæ, non tamen conuenit in adæquata similitudine principijs producentis. Cuius ratio est, quia productuum hominis adæquata constituitur per principium sensituum rationale, cuius adæquata similitudo reperitur in productione hominis: productuum vero Spiritus S. adæquata constituitur per principium volituum, quod præter naturam Diuinam includit pro ultima constitutio obiectum volibile, à quo tanquam à principio specifico procedit Spiritus S. qui quia vi suæ originis non procedit similis obiecto volibili, quod est ultimum & specificum constitutio principij spirantis; nō procedit adæquata similis principio producendi. Sicut vermis procedens à verme est filius vermis producentis; procedens vero ab homine non est filius hominis producentis, etiam si procedat in eadem natura specifica vermis, in qua procedebat ab alio verme, idque ex eo tantum, quia in prima productione procedit adæquata similis principio producenti, non autem in secunda.

179. *Obijcies 9.* Spiritui sancto vi suæ processionis communicatur totum principium productuum; ergo vi suæ processionis procedit adæquata similis principio producenti. Consequentia constat, quia tunc terminus vi suæ processionis procedit adæquata similis principio producenti; quando vi suæ processio-

S. Thomas
Sylvius.

Ferrariensis

Aliacensis.

processionis accipit totum principium productuum. Antecedens probatur, nam principium productuum Spiritus S. est voluntum, constitutum ex voluntate & obiecto volibili: sed hoc totum communicatur Spiritui S. vi suæ processionis formalis; ergo. Resp. Distinguendo antecedens; communicatur totum principium productuum, subiectiuè, nego; terminatiuè, concedo. Etenim duo includit principium voluntium, unum subiectiuè, & est ipsa voluntas Diuina; alterum terminatiuè, & est ipsum obiectum volibile. Vtrumque vi suæ processionis formalis communicatur Spiritui S. nempe voluntas subiectiuè, & obiectum terminatiuè. Verum hæc terminatiua communicatio obiecti non sat est ad generationem, vi cuius debet cōmunicari productio subiectiuè quidquid est in principio producēte. Cuius ratio est, quia in ipso genito debet exprimi totū principium productuum cū finis generationis sit, vt totum generans consuetur in genito: ergo debet illi intrinsecè & subiectiuè, & non tantum extrinsecè & terminatiuè totū principium cōmunicari. Quam veritatem non obscurè significauit S.

Basilis.

Cyrillus.

Damascen.

Basilis orat. 16 illud. Ioan. 1. In principio erat Verbum: his verbis: *Cur Verbum? quoniam imago est genitoris, totum in se monstrans genitorem.* Et Cyril. lib. 7. Thesauri c. 4. *Si Verbum, inquit, Dei appellatum est secundum Ennomium, non quia secundum naturam ex Patre sit, & genitoris essentiam in seipso monstraret, &c.* Damascen. orat. 1. de imagin. *Imago, inquit, Dei inuisibilis est ipse filius, qui in seipso Patrem gerit.*

180. Dices. Sufficit, vt eo modo obiectum cōmunicetur termino, quo continetur in ipso principio: at qui in principio voluntio obiectū cōtinetur tantum terminatiuè; ergo sufficit, si hoc etiā modo cōmunicetur termino producēto, vt dicatur genitus. Resp. Negando maiorem, etenim ad generationem non sufficit, vt principium productuum quocunq; modo cōmunicetur producēto; sed cōmunicari debet, vt ratio ipsa essentialis generationis postulat. Cū enim natura generationis desumpta sit ex generatione creata, ex qua extensum est nomen ad generationem increatā significandā; in generatione autē creata semper principium generatum cōmunicatur genito totum subiectiuè; illud principium dicēdum est generatum in Diuinis, quod cōmunicat se totū producēto subiectiuè, non autem quod cōmunicat se totum terminatiuè: quia illud tantū principium in Diuinis dicendū est generatum, quod seruat eandem formā cōmunicādi se termino producēto, quam seruat principium generatum creatum, ex quo translata est ratio generationis ad Diuinā. Alioqui nullum habemus fundatum; cur potius unum, quam aliud principium in Diuinis appellaremus generatum, nisi propter eiusmodi essentialē conuenientiam in cōmunicando se totaliter subiectiuè termino producēto.

181. Obijcies 10. In definitione generationis sola mentio sit similitudinis naturæ; ergo hæc tantum requiritur: sed hæc reperitur in pro-

cessione Spiritus sancti; ergo in ea reperitur, quod est formale in generatione. Resp. Explícet tantum mentionē fieri de similitudine naturæ, implicitè vero etiā de similitudine intentionali, quod illa est essentialis principio producenti, vt est in principio generatio in creato, quod essentialiter constituitur ex natura & obiecto intelligibili; ratio, quia eius similitudinis sit mentio, in definitione generationis, quæ est adæquata principio producenti. Porro similitudo adæquata principio producenti est illa, quæ adæquat totam similitudinem essentialē principi producēti, cuiusmodi non est similitudo, secundum quam procedit Spiritus sanctus, qui vi suæ originis solum procedit similis naturæ, non autem obiecto volito, quia non procedit vt similitudo obiecti amati, sed vt inclinatio tantum ad illud. Confirmatur, nam ita se habet natura intellecualis ad obiectum intelligibile in principio generatio intelligente, sicut natura generica ad gradū specificum in principio generatio materiali: sed sola similitudo in gradu generico non sufficit ad generationem viuentis materialis: ergo nec sola similitudo in natura intellecuali, sufficit ad generationem viuentis purè intellecualis.

182. Obijcies 11. Ea tantum similitudo est de ratione generationis, cuius terminus est capax, & principium ipsum cōmunicare potest. Sed amor increatū non est capax similitudinis intentionali, nec eam cōmunicare potest principium ipsum spiratiū. Resp. nego maiorem; aliqui vermis, qui non est capax nisi similitudinis genericae, nec maiorem potest ab homine recipere, effet filius hominis producentis. Similitudo igitur ad generationē requisita spectanda non est ex capacitate termini, vel principij, sed ex propria essentia, quæ postulat, vt si adæquata principio producenti quoad essentia. Ex eo igitur, quod nec amor increatū vi suæ originis sit capax similitudinis intentionali obiecti amabilis, nec principium voluntuum possit eam cōmunicare, non sequitur, Spiritum sanctum esse Filium, sed potius non posse esse filium, eò quod vi suæ originis nequit procedere adæquatè similis principio producenti quoad essentialia.

183. Obijcies 12. Productio muli est vera generatio: sed per illam terminus non procedit similis producenti: ergo de ratione generationis non est, vt per eam genitum procedat perfectè simile gignenti. Respondeo, productionem muli deficere à perfecta generatione viuentis, vt præcitatō loco Metaph. indicat Aristoteles. Verum qua parte mulus procedit aliquo modo similis non solum principio generico, quia hoc non sufficit, vt constat in Verme, sed etiam specifico, dicitur aliquo modo genitus & filius. Mulus enim etiā non procedat in perfectam similitudinem naturæ specificę cum equo & asina, à quibus gignitur, cū non possit procedere in duplice natura specifica; procedit tamen similis utriusque per differentiam, quæ multum participat de proprietatibus utriusque parentis, vt constat ex extrinseca figura. At vero Spiritus sanctus

Aristoteles.

nullo

nullo modo vi suæ originis procedit similis similitudine specifica, sumpta ex obiecto cum principio spirante: & hoc ideo, quia obiectum diligibile, quod proximè constituit voluntatem ad operandum, nullo pacto ordinatur ad producendum simile. At verò principium generatiuum equi & ainst per se ordinatur ad gignendum simile in natura specifica; per accidens autem ratione missionis diversorum seminum deficit à perfecta similitudine naturæ specificæ.

Corollaria Doctrina.

184. **E**X dictis infero primò, Spiritum sanctum vi suæ originis procedere similem in natura cum principio producente, non tamen esse genitum; quia ad genitum intellectuale requiritur similitudo intelligibilis, quæ est propria naturæ intellectualis ut sic.

185. Infero 2. Spiritum sanctum vi suæ originis procedere ut Deum formaliter, & non tantum identice; quia ex vi suæ originis formalis procedit ut Amor increatus, qui non

minus quam intellectio constituit essentialiter Deum.

186. Infero 3. Si per impossibile in Diuinis non esset Verbum, adhuc processio Spiritus sancti non esset generatio: quia neque tunc vi suæ originis Spiritus sanctus procederet similis intentionaliter principio producenti, sed tantum naturaliter, ut procedit nunc. Igitur neque tunc haberet formalem rationem generationis, quæ in eo consistit, ut per illam terminus procedat adæquatè similis principio producenti.

187. Ad rationem dubitandi constat ex dictis. Nego enim definitionem generationis conuenientem processioni Spiritus sancti, quia Spiritus sanctus vi suæ originis non procedit in similitudinem adæquatam cum principio spirante: quo pacto intelligendum est, *ly in similitudinem naturæ*. Ratio est, quia Spiritus sanctus non procedit in similitudinem obiecti diligibilis, quod est proximum principium constitutum voluntatem Diuinam potentem ad spirandum. Conuenit autem processioni Verbi, quia hoc non solum procedit in similitudinem naturæ, sed etiam obiecti intelligibilis, quod est proximum principium constitutum intellectum Diuinum ad producendum.

DISPUTATIO XIX.

De Relationibus Diuinis.

EXPLICATA natura, & numero Diuinarum processionum, ex quibus numerum, & proprietatem Diuinarum personarum deduximus, explicanda supereft natura, & numerus Diuinarum relationum, quæ principia sunt, & termini Diuinarum processionum.

SECTIO I.

An, & quot sint relationes reales in Deo.

Conc. Tolitanum II.

S. Thomas.

1. **D**ICO 1. Sunt in Deo relationes reales. Assertio est definita in Concilio Tolestanico 11. In relationibus, inquit, personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad virosque referuntur, quæ cum relatione tres personæ dicantur, unatantum naturalis substantia creditur. Eadem veritas colligitur ex sacra scriptura, in qua personæ Diuinæ appellantur nomine Patris & Filii, quæ correlatiæ ad inuicem referuntur.

2. Fundamentum S. Thomæ est. In Deo

est realis processio unius personæ ab alia: ergo in eo est realis relatio. Consequentia probatur, tum quia omne productum fundat realem respectum ad suum producens: & è conuerso, quando ambo sunt eiusdem ordinis & naturæ, qualia sunt producens, & productum in Diuinis, ob hanc enim rationem concedimus respectum realem inter Patrem & Filium, & uniuersaliter inter causam & effectum in rebus creatis; non autem inter creatorē & creaturam, quia non sunt eiusdem ordinis & naturæ: tum quia omne productum distinguitur à producente. Sed in Diuinis non potest dari distinctione, nisi per relationes, nam omnis alia est per limitationem: non repugnat autem in Deo distinctione per relationes, quia hæc est per essentialē oppositionem, quam relatiua dicunt ad inuicem. Implicat autem distinctione per limitationem in Deo, quia hæc non est intrinseca & essentialis rebus ipsis distinguenteribus, sed accidentalis, & ab extrinseco limitante, quam Deus habere non potest. Confirmatur, quia relationes in Deo constituant personas reales; igitur sunt reales.

3. **D**ICO 2. Hæc relationes in Deo reales sunt non solum secundum esse *In*, sed etiam secundum esse *Ad*. Assertio est contra Caiet. 1.p.q.28.ar.1. & Capreolum in 1.dist. 33.ad

Caietanus.
Capreolus.

I. & 3.